

Magnus Falch Nymo

Norske ungdommers vilje til ulovlige politiske handlinger

En kvantitativ undersøkelse av norske ungdommers svar på ICCS 2022-undersøkelsen.

Masteroppgave i Samfunnsfag

Veileder: Oddveig Storstad

Mai 2024

Magnus Falch Nymo

Norske ungdommers vilje til ulovlige politiske handlinger

En kvantitativ undersøkelse av norske ungdommers svar på ICCS 2022-undersøkelsen.

Masteroppgave i Samfunnsfag
Veileder: Oddveig Storstad
Mai 2024

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for lærerutdanning

Kunnskap for en bedre verden

Forord

Denne oppgaven representerer slutten på en femårig utdanning ved grunnskolelærerutdanningen på NTNU. Arbeidet med oppgaven har vært omfattende, til tider frustrerende, men likevel en gjennomgående positiv og lærerik prosess. Jeg vil rette takknemlighet til veileder Oddveig Storstad for gode råd og oppløftende tilbakemeldinger.

Trondheim, Mai 2024

Magnus Falch Nymo

Abstract

This thesis examines «*What factors influence and are associated with Norwegian adolescents' willingness to engage in illegal political activities in the future?*». The study utilizes Norwegian data from the ICCS-2022 study, which examines competence and attitudes related to democracy and citizenship among ninth-graders. Through bivariate cross-tabulations and multiple linear regression analysis, explanatory variables related to political participation have been analyzed, thus identifying factors *associated* with youths' potential inclination for illegal political activities.

The primary findings from this study are that adolescents who show inclination for illegal political activities possess on average, significant lower levels of knowledge related to democracy as form of government and to citizenship. The students who show inclination also show higher levels of internal political self-efficacy, and lower levels of external political efficacy. In addition to these factors, they also demonstrate significantly higher levels of trust in social media and people in general. The study also controls for gender, where findings show that boys are more inclined than girls. Factors related to the students' personal political interest, their parents' political interest and their parents' education levels show less significance.

Sammendrag

Temaet i denne oppgaven er ulovlige politiske handlinger blant ungdom. Studien benytter det norske datamaterialet fra ICCS-2022, som undersøker kompetanse og holdninger knyttet til demokrati og medborgerskap blant niendeklassinger. Problemstillingen for oppgaven har vært: «*Hvilke faktorer påvirker og er assosiert med norske ungdommers vilje til framtidig deltakelse i ulovlige politiske handlinger*». Jeg har gjennom bivariate krysstabeller og multipel lineær regresjonsanalyse analysert forklaringsvariabler knyttet til politisk deltakelse, og slik identifisert faktorer som er assosiert med ungdoms potensielle tilbøyelighet for ulovlig politisk deltakelse.

Hovedfunnene i denne analysen er at elever som viser tilbøyelighet for ulovlige politiske handlinger besitter gjennomsnittlig lavere kunnskapsnivåer knyttet til demokrati og medborgerskap. Dette viser seg som den variabelen som bidrar med sterkest forklaringskraft. I tillegg er det en større mengde gutter, sammenlignet med jenter som viser tilbøyelighet. Denne forskjellen utjevnes derimot når en kontrollerer for kunnskap. Elever med høyere intern politisk mestringstro, lavere ekstern politisk mestringstro og høyere nivå av tillit til sosiale medier og folk flest viser også en større tilbøyelighet for ulovlige politiske handlinger. Studien illustrerer at faktorer som omhandler foreldres politiske interesse, og deres utdanningsnivåer viser mindre betydning. Det samme gjelder elevens egne politiske interesse.

Innholdsfortegnelse

Forord	v
Abstract	vii
Sammendrag	ix
Innholdsfortegnelse	x
Figurliste	xii
Tabelliste	xii
1.0 Innledning	1
1.1 Oppgavens oppbygning	2
2.0 Tidligere forskning og teoretisk rammeverk	5
2.1 Innledning	5
2.2 Demokratitradisjoner	6
2.3 Demokratisk medborgerskap	7
2.3.1 Politisk eller ikke politisk deltagelse	8
2.4 Ulovlige politiske handlinger.....	9
2.5 Civic Voluntarism model	12
2.5.1 Ressurser	12
2.5.2 Motivasjon og tillit	15
2.5.3 Rekruttering.....	18
2.6 Forskningsspørsmål og hypoteser	20
3.0 Metode	23
3.1 Innledning	23
3.2 Metodisk tilnærming	23
3.3 International Civic and Citizenship Education Study (ICCS)	24
3.3.1 Utvalg og representativitet	25
3.4 Operasjonalisering	25
3.4.1 Avhengig variabel	25
3.4.2 Uavhengige variabler	28
3.4.3 Målenivå og koding	33
3.5 Validitet og reliabilitet	33

4.0 Analyse	36
4.1 Innledning	36
4.2 Bivariate analyser	36
4.2.1 Ressurser	36
4.2.2 Motivasjon og tillit	37
4.2.3 Rekruttering.....	39
4.3 Oppsummering av bivariate analyser.....	40
4.4 Regresjon	40
4.4.1 Ressurser	40
4.4.2 Motivasjon og tillit	41
4.4.3 Rekruttering.....	43
4.5 Oppsummerende regresjonsanalyse	44
5.0 Drøfting av forklaringsvariabler	46
5.1 Innledning	46
5.2 Ressurser	46
5.3 Motivasjon og tillit	49
5.4 Rekruttering.....	53
6.0 Avslutning	56
Litteraturliste	58

Figurliste

Figur 1: Analytisk modell	32
---------------------------------	----

Tabelliste

Tabell 1: Faktoranalyse og Chronbach's Alfa av spørsmål som omhandler ulovlige politiske handlinger.	26
Tabell 2: Deskriptiv oversikt over de som viser tilbøyelighet for ulovlige politiske handlinger.	27
Tabell 3: Avhengig variabel – «Tilbøyelighet for ulovlige politiske handlinger».	28
Tabell 4: Kunnskapsnivåer.....	28
Tabell 5: Vilje til ulovlige politiske handlinger opp mot variabler under kategorien «ressurser».	37
Tabell 6: Vilje til ulovlige politiske handlinger opp mot variabler under kategorien «motivasjon og tillit».	38
Tabell 7: Vilje til ulovlige politiske handlinger opp mot variabler under kategorien «motivasjon og tillit».	38
Tabell 8: Vilje til ulovlige politiske handlinger opp mot variabler under kategorien «rekruttering».....	39
Tabell 9: Lineær regresjon av variabler under kategorien «Ressurser».....	40
Tabell 10: Lineær regresjon av variabler under kategorien Motivasjon og tillit.	42
Tabell 11: Lineær regresjon av variabler under kategorien Rekruttering.....	44
Tabell 12: Lineær regresjon av alle «betydningsfulle» variabler.....	45

1.0 Innledning

NTNU-rapporten «Ett steg fram og to tilbake» presenterte funn fra ICCS 2022-undersøkelsen som illustrerte at norsk ungdom viser en økt tilbøyelighet for deltakelse i ulovlige politiske handlinger (Storstad, Caspersen & Wendelborg, 2023). Ulovlige politiske handlinger er i undersøkelsen operasjonalisert gjennom tre ulike aktiviteter: okkupasjon av offentlig rom, blokkering av transportruter og graffiti/maling av slagord på offentlig område. Ulovlige politiske handlinger er et komplekst fenomen og skildres av Dahl og Stattin (2015) som et *mangefasettert* begrep, som ikke kan reduseres til en dimensjon eller en singel betydning. Det foreligger ulike teoretiske forklaringer på hvorfor ungdom begår ulovlige politiske handlinger, som følelsen av å være marginalisert i samfunnet, generelt ungdomsopprør, eller med bakgrunn i et politisk motiv (White, 2007; Peterson, 2001; della Porte & Diani, 1999). Denne studien tar utgangspunkt i den sistnevnte, altså at handlingene er drevet av et *politisk motiv*. Dette perspektivet tar utgangspunkt i ideen om at handlingene er en viktig kanal for markering av misnøye til det politiske systemet, eller et krav om politisk endring (Dahl, 2014).

International Civic and Citizenship Study (ICCS) har til hensikt å måle «fjortenåringers kunnskap, forståelse, holdninger og engasjement knyttet til demokrati og medborgerskap» (UDIR, 2023). Elevene som deltok i 2022 viste en økt tilbøyelighet for ulovlige politiske handlinger sammenlignet med elevene som deltok i 2016, og sammenlignet med skandinaviske naboland fra 2022 (Storstad et al., 2023). To år tidligere ble LK20 introdusert, med demokrati og medborgerskap som et av tre tverrfaglige tema som gjelder på tvers av alle fag i den norske skole. Der presiseres det at «skolen skal stimulere elevene til å bli aktive medborgere» (Kunnskapsdepartementet, 2017). Dette foregår samtidig som spekteret for hva politisk deltakelse faktisk innebærer, og hvilke kanaler det foregår gjennom, har fått mer flytende grenser (Amnå & Helander, 2022). Det pekes på en framvekst av alternative deltakelseformer blant ungdom, hvor sosiale medier og mer uformelle deltakelseformer får stadig større plass (Amnå, Ekstrøm & Stattin, 2016).

I lys av NTNU rapportens funn (Storstad et al., 2023), og den økende kompleksiteten knyttet til hva politisk deltakelse kan innebære, kan det være nødvendig å utforske hva som ligger bak resultatene, og slik kunne kartlegge hvordan ungdom oppfatter egen framtidig politisk deltakelse. Dette kan være av relevans for lærere som bedriver utdanning innenfor feltet demokrati og medborgerskap, og ettersom det er et tverrfaglig tema, vil det i praksis ha betydning for alle lærere. Det foreligger en rekke forskning på

formelle former for politisk deltakelse blant unge, men betydelig mindre når det kommer til ulovlig politisk deltakelse. Med utgangspunkt i et økende behov for kunnskap om fenomenet har jeg formulert følgende problemstilling:

«Hvilke faktorer påvirker og er assosiert med norske ungdommers vilje til framtidig deltakelse i ulovlige politiske handlinger?»

Slik som problemstillingen presiserer benyttes det kvantitative datamaterialet fra ICCS-2022, som har til hensikt å «gi et bilde av hvordan unge mennesker er forberedt på å ta opp rollen som engasjerte medborgere i samfunnet» (UDIR, 2023). Avhengig variabel i denne analysen er dermed «ulovlige politiske handlinger», operasjonalisert gjennom tre ulike spørsmål, hvor elevene svarer i hvilken grad de kan «se for seg å gjennomføre» et sett med aktiviteter. Studien baseres dermed på en hypotetisk virkelighet, hvor det er elevenes subjektive antagelser som blir gjenstand for analyse. Problemstillingen benytter verbet *påvirker*, men jeg vil markere min reservasjon fra å benytte verbet til å etablere en årsakssammenheng. Problemstillingen søker heller etter variabler som beskriver karakteristikk knyttet til gruppen som viser villighet til ulovlige politiske handlinger.

Som nevnt vil studien undersøke ulovlige politiske handlinger med den antagelse at handlingene er vurdert ut fra et politisk motiv. Av den grunn benyttes en forklaringsmodell for politisk deltakelse som ramme for konstruksjon og valg av variabler. Datamaterialet fra ICCS 2022 tilbyr flere variabler som kan benyttes til å forklare aspekter knyttet til ungdoms potensielle deltakelse. For å avgrense, benyttes i denne studien Verba, Schlozman og Bradys (1995) «Civic Voluntarism model» (CVM). Modellen har som formål å forklare hvorfor amerikanske borgere deltar eller ikke-deltar i politiske prosesser. Modellen tilbyr et sett med variabler som går under kategoriene: *ressurser* (resources), *psykologisk engasjement* (psychological engagement) og *rekruttering* (recruitment). Variablene inneholder elementer av individets bakgrunn og ferdigheter, deres politiske engasjement og deres interesse for bestemte saker og grupper. Ettersom modellen skal benyttes til ulovlige politiske handlinger krever modellen noen tilpasninger. Endringene vil bli forklart med bakgrunn i teori og empiri knyttet til fenomenet, og beskrives nærmere i kapittel 2 og 3.

1.1 Oppgavens oppbygning

Oppgaven er inndelt i seks hovedkapitler med eksisterende underkapitler. Påfølgende kapittel vil redegjøre for teori og tidligere forskning som har relevans for forståelsen av ulovlige politiske handlinger. Kapittelet inneholder teori knyttet til ulike perspektiver på demokrati og medborgerskap med et særlig fokus på rollen til unge medborgere. Deretter trekker jeg fram CVM-modellen, og komplementerer den med annen relevant teori og empiri knyttet til ulovlige politiske handlinger blant unge. Her vil jeg påpeke at

modellen deles inn i tre underkategorier; *ressurser, motivasjon og tillit*, og *rekruttering*. Disse kategoriene, i kombinasjon med komplementær teori vil danne utgangspunkt for forskningsspørsmålene med tilhørende hypoteser. Disse presenteres avslutningsvis i kapittel for 2. Inndelingen: *ressurser, motivasjon og tillit*, og *rekruttering* vil være gjennomgående i hele oppgaven, hvor alle kapitlene vil følge disse kategoriene punktvis. Kapittel 3 vil vektlegge metodiske valg som har formet oppgavens og utviklingen av variabler. Bakgrunnsinformasjon knyttet til ICCS adresseres også her, og kapittelet avsluttes med en drøfting knyttet til dataens reliabilitet og validitet. Deretter følger kapittel 4, som inneholder analysen. Her vises først de bivariate analysene, og deretter de lineære regresjonsanalysene. Kapittel 5 sammenfatter teori med analyse, og drøfter forklaringsvariablene i lys av teori og etablerte funn fra analysen.

2.0 Tidligere forskning og teoretisk rammeverk

2.1 Innledning

I følgende kapittel vil jeg redegjøre for relevant teori og tidligere forskning. Innsikt knyttet til hva som påvirker og er assosiert med elevens potensielle tilbøyelighet for ulovlige politiske handlinger kan ses i sammenheng med læreplanen fra 2020, som introduserte demokrati og medborgerskap som et tverrfaglig tema i skolen. Temaet presiserer blant annet at: «Skolen skal stimulere elevene til å bli aktive medborgere, og gi dem kompetanse til å delta i videreutviklingen av demokratiet i Norge» (UDIR, 2017). Ettersom skolen skal fungere som «en arena for politisk sosialisering», kan det dermed være relevant for alle lærere å ha kjennskap til hvilke metoder og deltagelsesformer elevene selv vurderer. Dette fordi elevene etter hvert skal innta sin *aktive rolle* i demokratiet (Solhaug, 2021, s. 74).

Temaet ulovlige politiske handlinger blant ungdom inviterer til ulike innfallsvinkler når det kommer til teori. For å forstå ulike synspunkter på ulovlige politiske handlinger vil jeg redegjøre for ulike perspektiver/tradisjoner av demokrati. Demokrati er ikke et homogent begrep, og ulike forståelser kan bidra med verdifull innsikt når en vurderer ulike måter å handle innenfor et demokrati. Hvordan en vurderer borgernes rolle i demokratiet kan spille en rolle for hvordan en vurderer ulovlige politiske handlinger som fruktbart eller ikke for demokratiet. Videre vil jeg trekke fram litteratur knyttet til det brede og omfattende begrepet *demokratisk medborger*, dette med fokus på unges rolle som demokratiske medborgere. Deretter vil jeg gå inn på hva som vurderes som politisk- eller ikke politisk deltakelse. Her vil jeg vektlegge utviklingstendenser en ser i samfunnet, og deretter løfte fram ulike perspektiver knyttet til unges deltakelse, og hvorfor ulovlig politisk deltakelse kan være særlig relevant for denne gruppen.

Dahl og Stattin (2015) presenterer tre ulike teoretiske innfallsvinkler for å forstå hvorfor ungdom begår ulovlige politiske handlinger. Dette innebærer ulike faktorer som 1: det å være vanskeligstilt i samfunnet (White, 2007), 2: «coming of age», eller et slags ungdomsopprør mot rådende autoritet, noe som av Dahl og Stattin (2015) tolkes som et umodent forhold til medborgerrollen de skal tre inn i (Peterson, 2001). Nummer 3, og den siste av de tre er den som vektlegges i denne studien. Nemlig ulovlige handlinger som et middel for å oppnå et politisk mål (della Porte & Diani, 1999). Andre del av kapitlet vil derfor fokusere eksplisitt på faktorer som forklarer politisk deltakelse. Som teoretisk utgangspunkt benyttes Civic voluntarism model (Verba et al., 1995), med eksisterende underkategorier, som i tillegg er supplert med annen tidligere forskning på både formell politisk deltakelse, men også særlig på ulovlig politisk deltakelse. Basert på

denne teorien og tidligere forskningen vil kapittelet resultere i en rekke forskningsspørsmål og hypoteser.

2.2 Demokratitradisjoner

Demokrati kan ikke beskrives som et statisk homogent system. Det er et vidt og mangfoldig begrep som inneholder elementer av styresett, rettigheter og plikter, medvirkning og deltakelse, deliberasjon, kultur og livsform og som et minoritetsvern (Lenz, 2020, s. 22). Borgerne i et demokrati må innta sin rolle basert på de normene og verdiene som ligger til grunn i det aktuelle demokratiet. Ut fra dette springer en rekke ulike demokratitradisjoner, hvor ulike oppfatninger av demokrati utspiller seg. Solhaug (2021) løfter fram fire ulike perspektiv/tradisjoner av demokrati, hvor forskjellen ligger i tankegangen om politiske mål skal være *enighetsorienterte* eller *konfliktorienterte* (s. 34). De fire tradisjonene er liberal-/konkurransedemokrati, deltakerdemokrati, dialog-/deliberativt demokrati og det radikale demokratiet (Solhaug, 2021, s. 34)

Det liberale demokratiet vektlegger frie valg og konkurranse som hovedpremiss, hvor valgene er en omfordeling av legitim makt. Perspektivet er basert på formålsrasjonalitet, hvor borgerne vurderer «hva er best for meg og mine interesser» (Solhaug, 2021, s. 36). Deltakerdemokratiet derimot, fokuserer på politikk i vidt format, hvor folket skal styre selv gjennom at de har en felles interesse. Det er slik mer en plikt å delta, hvor borgerne skal bryte ut av sine private sfærer og inn i offentligheten (Solhaug, 2021, s. 36). Deltakerdemokratiet stiller av den grunn større krav til borgerne i likhet med det tredje perspektivet; det deliberative/dialogdemokratiet. Det deliberative vektlegger at de som er berørt av et problem, selv skal kunne få innsyn i fakta å legge fram argument for eller mot (Stray, 2011, s. 27). «Det som gis gyldighet i en sak er argumentet, og ulike autoritetsposisjoner skal ikke avgjøre utfallet av saken» (Stray, 2011, s. 27), det er derfor et mål å komme til enighet (Solhaug, 2021, s. 39).

I kontrast til det deliberative perspektivet finner man det *radikale demokratiet*, hvor Chantal Mouffe framstår som sentral. Tenkningen baserer seg på at «det alltid vil finnes uforenelige konflikter mellom ulike grupper i demokratiet», hvor en felles enighet vil ikke alltid være mulig (Solhaug, 2021, s. 40). Et sentralt moment er hvordan «den rådende politikken» vil være formet av en dominerende gruppes oppfatning om hva som er riktig. De som er uenig med denne oppfatningen må derfor få plass til å tale sin sak. Solhaug (2021) formulerer det slik:

Demokratisk politikk handler ikke om å bekjempe hverandre som fiender, men anerkjenne den andre som motstander med rett til å kjempe politisk ved sida av egne

anstrengelser for å erstatte den rådende oppfatninga med en ny. (Solhaug, 2021, s. 40)

Stray (2011) peker på hvordan motsetningsforhold i politikken har blitt mindre synlig, noe Mouffe karakteriserer som «skadelig for demokratiet» (s. 42).

2.3 Demokratisk medborgerskap

De ulike perspektivene på demokrati legger ulike føringer på hvilke roller og normer som tillegges borgerne i samfunnet (Rose, 2014, s. 225). Medborgerskap defineres som medlemskap i en avgrenset gruppe, hvor det er en gjensidig relasjon mellom individ og kollektiv (Rose, 2014, s. 225). Stray (2011) peker på to dimensjoner ved begrepet; rolle og status, hvor statusen bekrefter tilhørigheten til fellesskapet og er passivt (s. 47), mens rollen omfatter en handlingsdimensjon (s. 14), og er det aktive (s. 47).

Medlemskapet i den bestemte gruppen tilfører et sett med rettigheter og plikter for borgeren (Rose, 2014, s. 225). Dalton (2008a) presiserer at det engelske *citizenship* begrepet er vidt, og har mange ulike tolkninger og forståelse. Han har i den anledningen skissert fire prinsipper «som angår den gode medborgeren». 1. Prinsippet om offentlig deltakelse - «uten deltakelse, intet demokrati» (s. 78). 2. Prinsippet om opplyst forståelse - medborgeren må være «såpass velinformert at hun eller han kan delta i diskusjoner og meningsbrytninger». 3. Prinsippet om lovlidighet - borgeren må «anerkjenne og respektere fellesskapets regelverk», og til slutt 4. Prinsippet om sosial bevissthet - dersom de tre prinsippene over skal fungere, må alle ha den samme status (Dalton, 2008a, s. 79).

Å studere demokratisk medborgerskap gjennom individer som av aldersbetingede faktorer er ekskludert fra muligheten til reel deltakelse i de vanligste organene kan oppfattes som paradoksalt. «De skal bli medborgere» (Solhaug, 2021, s. 62), og en kan derfor si at en studerer hvordan de ligger an på veien mot å bli en medborger. Likevel innebærer rollen en rekke ferdigheter og kvaliteter som ikke plutselig ankommer når en når stemmeberettiget alder. Barn og unge besitter dermed allerede en rekke viktige ferdigheter og kompetanser knyttet til det å være en demokratisk medborger. Hvilke kvaliteter en demokratisk medborger skal besitte er det derimot flere svar på.

Westheimer og Kane (2004) skiller mellom tre typer medborgere (s. 240). 1. *Den personlig ansvarlige* - oppfylder sine plikter som medborger i fellesskapet gjennom å betale sin skatt, følge lover og regler og hjelpe til der det trengs. 2. *Den aktivt deltakende* skiller seg fra den personlig ansvarlige ved å organisere og forbedre. Hen tilfører et aspekt av lederskap, og kjenner til strukturer i samfunnet og strategier for å skape handling. 3. *Den rettferdighetssøkende* forsøker å analysere de bakenforliggende

årsakene til problemer, søker etter områder hvor urettferdighet finner sted og kjenner vanligvis til hvilke kanaler og metoder som kan benyttes for å skape endring (Westheimer & Kahne, 2004, s. 241).

2.3.1 Politisk eller ikke politisk deltagelse

Ungdom under stemmeberettiget alder kan i noen former finne det vanskelig å utfylle den handlende faktoren som kreves av en demokratisk medborger, nemlig *rollen*. Amnå og Helander (2022) påpeker at det blir vanskeligere å definere hva politisk deltakelse faktisk innebærer ettersom horisonten for hva som regnes som politisk stadig utvides (s. 15). I et forsøk på å skape orden skiller han mellom sivil- og politisk deltagelse, hvor den førstnevnte forholder seg til politisk deltagelse gjennom grad av sosial involvering og oppmerksomhet knyttet til politikk og relevante samfunnsspørsmål. Det er altså et samfunnsengasjement utenfor den politiske sfæren (Amnå & Helander, s. 19). Dette peker i retning av det Westheimer og Kahne (2004) kategoriserer som «den aktivt deltagende» og «rettferdighetssøkende medborgeren», hvor sivil deltagelse representerer en kontakt med samfunnet som går utover det og *bare* følge dets lover og regler. Amnå og Helander (2022) skriver at politisk deltagelse forbindes med samfunnsengasjement hvor fokuset er på engasjement i offentlige sfærer og kontekster, utenfor den nærmeste krets av venner og familie (s. 15).

Den andre kategorien; politisk deltakelse deler Amnå og Helander (2022) igjen i to kategorier: *formell politisk deltakelse* og *utenfor-parlamentarisk politisk deltakelse*. Formell politisk deltakelse inkluderer valgdeltakelse, kandidatur til politiske verv, økonomiske bidrag til politiske formål i tillegg til medlemskap i politiske parti eller organisasjoner. Utenfor-parlamentarisk politisk inkluderer åpenbare former for protestaksjoner, medlemskap i grupper eller partier arbeider utenfor den formelle institusjonelle sfæren. Weiss (2020) gjengir Brady (1998), som mener politisk deltakelse må være handlinger som er observerbare, og som er utført av private borgere, de må også være frivillig. Distinksjonen til Amnå og Helander (2022) kommer også fram hos Weiss, som skiller mellom institusjonalisert og ikke-institusjonalisert politisk deltakelse. Denne distinksjonen tolkes til det samme som Amnå og Helander refererer til. Weiss (2020) påpeker at denne distinksjonen er særlig viktig når en undersøker ungdoms politiske deltakelse, ettersom det er større sannsynlighet for at unge deltar i ikke-institusjonelle former.

En utviklingstrend har i nyere tid vært en nedgang i deltakelse i konvensjonelle former. Amnå og Helander (2022) peker i denne sammenhengen på en nedgang i det han kaller *forpliktende medborgerskap* som innebærer deltagelse i institusjonelle organer, og en økning i *den selvrealiserende medborger*, som er mer aksjonsorientert både på nett og i

samfunnet ellers (s. 15). Konsekvensene av dette er en mer individualisert politisk deltakelse, som ikke nødvendigvis innebærer sterk tilknytting til organisasjoner (Lello & Bazzoli, 2023). Rose (2014) peker i denne sammenhengen på en økt individualisering, privatisering og rettsliggjøring av samfunnslivet, som bidrar til at borgerne mister kontakten med hverandre. Konsekvensen er at en går fra produsenter av fellesskapets goder til konsumenter (s. 228).

Tendensen slik det er skildret viser dermed til at det Amnå og Helander (2022) kategoriserer som «Sivil deltagelse» går ned, samtidig som det oppstår alternative arenaer, møteplassen er i flere tilfeller flyttet fra det fysiske rom til det digitale. Hvor det i større grad er individuelle valg som prioriteres (Mathé, 2021, s. 195). Stitzlein (2022) skriver i kontekst av politisk dissens at denne utviklingen er særlig relevant for unge. Hvor det pekes på hvordan den yngre generasjonen benytter alternative medier og metoder sammenlignet med den eldre (s. 223). Hun frykter derimot denne utviklingen, og er usikker på hvilke følger denne utviklingen får. Dette fordi unge enklere kan bli involvert i alternative politiske grupper online, og hvor en enklere finner fram til alternative kanaler og grupper sammenlignet med tidligere deltakelse gjennom sivile organisasjoner.

2.4 Ulovlige politiske handlinger

Noen ganger utfører borgere radikale politiske handlinger som genererer mye oppmerksomhet i samfunnet. Slike handlinger kan ha ulike motiver, men i enkelte tilfeller har slike handlinger skapt positiv endring for grupper i ulike samfunn. Sletvold (2014) peker på verdien av slike handlinger, hvor de som gjennomfører kalles «varslere». Varsleren gjennomfører i ytterste konsekvens ulovlige politiske handlinger, hvor det handles på bakgrunn av at «Et reelt demokrati forutsetter medborgere som kan rope et varsko når grunnleggende verdier er truet» (168). Det eksisterer en rekke forskjellige begrep som beskriver elementer knyttet til ulovlige politiske handlinger, hvor det kan være små nyanseforskjeller mellom begrepene. Jeg vil her presentere definisjoner på ulovlige politiske handlinger, sivil motstand og redegjøre for hva som skiller de fra sivil ulydighet.

Ulovlige politiske handlinger refererer til handlinger utført av enkeltpersoner eller grupper med hensikt om å påvirke motstandere, beslutningstakere og deres avgjørelser ved bruk av ulovlige metoder (Dahl, 2014). Dette er nærliggende med Chenoweth (2021) sin definisjon av *civil resistance*, (sivil motstand). Det vil si en kollektiv og offentlig handling som tilstreber å påvirke den politiske, sosiale eller økonomiske tilstanden uten å benytte voldelige metoder (s. 1). Det er en metode som innebærer streiker, boikotter, demonstrasjoner, okkupasjoner og protester, hvor aktørene avstår fra bruk av vold eller

trusler (s. 2 - 5). Et annet kjennetegn er at det er en form for ikke-institusjonalisert, eller utenfor-parlamentarisk form for politisk deltakelse (Weiss, 2020; Amnå & Helander, 2022). Sivil motstand er altså en bred kategori med ulike handlinger en borger kan gjennomføre, med hensikt å endre eller påvirke den nåværende tilstand.

Sivil ulydighet er et nærliggende fenomen, men det er noen nyanseforskjeller. Scheuerman (2022) bryter ned begrepet til:

et politisk motivert lovbrudd, som viser høflighet, samvittighet, ikke-vold og offentlighet, og uttrykker respekt/lojalitet til loven, vanligvis gjennom aksept for juridiske sanksjoner. (Scheuerman, 2022), (oversatt fra engelsk).

Chenoweth (2021) har samme oppfatning på fenomenet i sin definisjon hvor hun presiserer at det som skiller handlingen fra sivil motstand, er nettopp det å akseptere straffen for lovbruddet en har begått. Handlingen må også være synlig og offentlig slik at folk kan se og vitne hva som har skjedd (s. 61). Dette er en vesentlig forskjell, og kan bidra med å skille enkelte ulovlige politiske handlinger fra sivil ulydighet. Et annet vesentlig tilleggsmoment er at sivil ulydighet skal gjennomføres som *siste utvei*. Altså at en tidligere skal ha forsøkt seg gjennom de etablerte formelle og institusjonelle organene (Lysaker, 2022). Et eksempel på en form for sivil motstand som er ansett som ulovlig er graffiti og tagging. Denne formen benyttes av amatører og profesjonelle, og kan spre sosiale- og politiske meldinger (Chenoweth, 2021). En av de mer berømte «gateartistene», Banksy, beskriver selv at:

graffiti frightens people and is symbolic of the decline in society, but graffiti is only dangerous in the mind of three types of people; politicians, advertising executives and graffiti writers. (Banksy, 2005, s. 8)

Dette illustrerer et eksempel hvor graffiti har et eksplisitt politisk mål i form av å spre et budskap som ikke er i politikernes fordel, og at det setter den handlende aktøren i fare på grunn av at det er ulovlig. Dette illustrerer også at aktøren ikke er villig til å ta straffen for handlingen, og det kategoriseres dermed ikke som sivil ulydighet, men en ulovlig politisk handling.

Et annet eksempel illustrerer offentligheten ved sivil ulydighet, og at det må være synlig for *tredjeparts borgere* å vitne. I 2022 gjennomførte to klimaktivister en aksjon i Vigelandsparken i Oslo, hvor de vandaliserte den fredede «Monolitten» med maling og tegning. Etter arbeidet var ferdig ventet aksjonistene på politiet, hvor de satt med t-skjorter bærende budskapet *STOPP OLJELETING*. Aksjonistene risikerer i 2024 flere måneder fengsel, men nekter straffeskyld ettersom de hevder handlingene er

gjennomført i nødverge. Aksjonistene forklarer seg ved å hevde at alle andre demokratiske tiltak er forsøkt, og bruker i denne anledningen sivil ulydighet som siste utvei (Wichstad & Orlich, 2024). Dette er et klassisk eksempel på sivil ulydighet slik det er forbundet med klima og miljø, men bryter med noe av grunnprinsippene til sivil ulydighet, nemlig å akseptere straff for utført aksjon. Lysaker (2022) argumenterer i samme retning, når han rettferdiggjør klimaaktivisters aksjoner på bakgrunn i at økokrisen. Ettersom det er en transnasjonal krise, «Da kan sivil ulydighet, også mellom stater, være en eksistensiell avgjørende sikkerhetsventil» (Lysaker, 2022). Aksjonen fikk også bred mediedekning i etterkant, ettersom en av aksjonistene presiserte på *Debatten* at hen var villig til å bryte med klassiske sivil ulydighet prinsipper knyttet til «ikke-vold» (Solvang, 2022).

Det eksempelet illustrerer er at begrepet er dynamisk, og at borgeres tolkning av begrepet kan være flyktig, avhengig av konteksten det benyttes i. Handlinger som okkupasjon av offentlig rom eller blokkering av transportruter er handlinger som gjør aktørene synlig, hvor «varsleren» må vise seg for omverden, mens graffiti legger igjen et budskap for omverden til å se. Slik kan alle tolkes som politisk, ettersom alle handlingene er observerbare, men hvor en skaper et skille mellom sivil ulydighet og sivil motstand. Debatten som føres i samfunnet kan også tenkes påvirker terskelen for hvilke aksjoner og metoder som er ansett som valid eller ikke valid. Denne studien vil ikke redegjøre for den moralske og rettslige grensen for sivil ulydighet, men heller påpeke at den kan være dynamisk.

Når det kommer til unge borgere under stemmeberettiget alder, blir situasjonen mer kompleks. Unge borgere som ønsker å påvirke har ikke mulighet til å levere stemmeseddelen, men må benytte alternative midler. Mattheis (2022) hevder unge er spesielt berettiget til å benytte sivil ulydighet, ettersom de er ekskludert fra å delta i andre konvensjonelle og lovlige former (s. 468). Et eksempel er hvordan barn skolestreiket for klima, hvor de utøvde «sine demokratiske rettigheter, gjennom å ramme en av samfunnets viktigste institusjoner (skolen)» (Mathe, 2021, s. 195).

#Fridaysforfuture bevegelsen engasjerte tusenvis av unge i protest mot førende klimapolitikk gjennom ulovlige politiske handlinger (Mattheis, 2022, s. 466), noe som ga en maktesløs gruppe en stemme (Mattheis, 2022, s. 472). Som frontfigur for denne bevegelsen sto Greta Thunberg, og karakteriseres etter Sletvold (2014) sitt begrep *varsleren*. Handlingene representerte det Solhaug (2021) karakteriserer som en *medborgerhandling*, hvor varsleren gjør en ulovlig politisk handling med hensikt å skape et positivt utfall for flere.

Sivil ulydighet eller ulovlige politiske virkemidler blir derfor ifølge Mattheis et naturlig virkemiddel for barn i sammenhenger hvor vanlige protester ikke blir hørt, «når man er formelt utelukket, kan det være eneste måten å virkelig få sin stemme hørt» (s. 474) (oversatt fra engelsk). Dahl og Stattin (2015) peker på hvordan ungdomstiden er et høydepunkt for ulovlige politiske handlinger som okkupasjon av offentlig rom, vandalisme av kunst eller graffiti. Rainsford (2017) peker på lignende tendens når det kommer til boikott og demonstrasjon, hvor uformell politisk deltakelse øker blant unge.

2.5 Civic Voluntarism model

I et forsøk på å forklare amerikanske borgeres deltakelse i politikk utviklet Verba, Scholzman og Brady (1995) «Civic Voluntarism Model». Verba et al. (1995) stiller spørsmålet «hvorfor folk ikke blir politiske aktivister» og argumenterer med årsakene: «fordi de ikke kan; fordi de ikke ønsker det; eller fordi ingen spurte» (s. 269). Ingen modell kan forklare politisk deltakelse og menneskelig atferd fullstendig. Slik Verba et al. (1995) presiserer er det «for mange individuelle sosiale og psykologiske karakteristikk, for mange eksterne stimuli, for mange erfaringer [...] til å tillate oss og noen gang forklare fullstendig hvordan borgere deltar i politikk» (s. 273) (oversatt fra engelsk). Denne studien forsøker å forklare potensiell ulovlig deltakelse, så det tillegges en ekstra usikkerhet i at en ikke tester faktisk lovlig deltakelse, men potensiell ulovlig deltakelse. Det vil derfor være nødvendig med annen komplementær teori for å tilpasse modellen til ulovlige politiske handlinger.

Modellen tar for seg tre hovedfaktorer for å forklare politisk aktivitet gjennom grad av: *ressurser*, *psykologisk engasjement* og *rekruttering* (Verba et al., 1995, s. 269).

Rainsford (2017) skriver at modellen inviterer til en forståelse om individet er i stand til, villig og blir bedt om å delta.

2.5.1 Ressurser

Den første kategorien; *ressurser* er definert i CVM som tid, penger og samfunnskompetanse. Tilgangen på slike ressurser kan enten lette eller vanskeliggjøre deltakelse. Borgeren som besitter tid og penger vil kunne bruke overskuddet til å løse samfunnsproblemer, og den som innehar organisatoriske- og kommunikative ferdigheter vil finne det mindre skremmende å delta. Når alle disse tre elementene er på plass, øker sannsynligheten for at borgere deltar effektivt (Verba et al., 1995, s. 271). Denne forklaringen er i hovedsak tiltenkt formell politisk deltakelse, men kan i denne sammenhengen like godt benyttes til sivil og utenfor-parlamentarisk deltakelse i form av ulovlige virkemidler. Faktorene tid, penger og samfunnskompetanse utgjør i sin helhet en sosioøkonomisk dimensjon.

Høyere nivåer av sosioøkonomisk bakgrunn kan potensielt gi et mer stimulerende miljø for utviklingen av samfunnsrelaterte disposisjoner og forbedre utdanningsnivået til ungdom. Disse faktorene fremmer igjen politisk engasjement. (Schulz, Fraillon, Losito, Agrusti, Ainley, Damiani & Fridman, 2023, s. 78) (Oversatt fra engelsk).

I sammenhengen av ulovlige politiske virkemidler stilte Liden og Ødegård (2002) spørsmålet om det var de ressurssterke ungdommene med klar politisk overbevisning, eller de marginaliserte skolesvake ungdommene som engasjerte i ulovlige politiske handlinger. Deres konklusjon var at gruppen var mangfoldig. Det samme påpeker Pettersen og Sjøen (2023) om unge politiske aktivister når de gjengir della Porte (1997); «Det kan være nyttig å forestille seg at politiske bevegelser rommer et vidt spekter av personer uten særlig velbegrunnet politisk eller kunnskapsbasert overbevisning» (s. 21).

Elevene møter skolen med ulike utgangspunkt, og den norske enhetsskolen har til hensikt å jevne ut disse forskjellene. Familiære forhold har også vist å ha en påvirkning på politisk deltakelse. Amnå og Helander (2022) hevder ulike nivåer av politisk interesse stammer fra sosioøkonomiske hjemforhold og foreldres utdanningsnivå. Bæck (2005) gjennomførte en undersøkelse av hvordan foreldregrupper fra ulike samfunnslag engasjerte seg i barnas utdanning, og hvordan dette kom til uttrykk gjennom dialog med skolen. Den teoretiske rammen for studien var basert på Bourdieus begreper knyttet til kapital og habitus. Karlsen (2001) presiserer at barnet adopterer kunnskap og forståelse fra foreldrene. Denne adaptasjonen strukturerer tankeprosesser og gir handlinger mening (s. 245). Habitus refererer til et individs forståelse av seg selv og sine omgivelser basert på tidligere erfaringer i oppvekst og samfunn. Med andre ord hvordan en ser verden på basert på sine tidligere erfaringer (Solhaug, 2021, s. 129).

Foreldre besitter ulike mengder *kapital*, både kulturell, sosial og faktisk materiell kapital, noe som igjen fører til at ungdom møter samfunnet med ulik type- og mengde kapital. Bourdieu påpeker hvordan det er noen typer kulturell kapital som dominerer i samfunnet, og at de barna som kommer fra hjem med den dominerende kulturen har et fortinn (Bourdieu, 1984). Slik kan en tenke det også fungerer med politisk engasjement og deltakelse. Solhaug (2021) presiserer hvordan dette kan være utslagsgivende ved at enkelte elever kommer fra hjem hvor «politikk, demokrati og samfunnsliv er tydelig i samtaler», mens andre ikke møter lignende fenomen i hjemmet (s. 130). Mathé (2021) peker på foreldres utdanningsnivå og politiske engasjement som essensielle faktorer som påvirker unges politiske deltakelse. Dette vises også i studien til Bæck (2005), hvor de foreldrene som aktivt deltok i samarbeid med skole, var de ressurssterke, mens de passive og ikke deltakende hadde mindre ressurser.

I tillegg til faktorene tid og penger, er også faktoren «samfunnskompetanse» en viktig forklaring under kategorien ressurser. Grunnleggende- muntlige og skriftlige ferdigheter trekkes fram som et premiss for politisk deltakelse, desto bedre disse ferdighetene er, desto mer sannsynlig er det at en deltar effektivt og produktivt i samfunnslivet (Verba et al., 1995, s. 305). I kombinasjon med disse ferdighetene pekes det på hvordan utdanning påvirker deltakelse direkte gjennom oppmuntring til holdninger om medborgerskap, og indirekte i form av at utdanning legger føringer for posisjon i arbeidslivet (Verba et al., 1995, s. 305). Slik påvirkes politisk deltakelse av ressursbetingede faktorer som utvikles utenfor den politiske sfæren (Verba et al., 1995, s. 331). Foreldres interesse for samfunnsrelaterte spørsmål og politikk har vist å ha en medierende effekt knyttet til sosioøkonomiske forskjeller. Barn av de som er interessert har vist til å ha større nivåer av samfunnskunnskap og engasjement, sammenlignet med de som ikke har interesse (Schulz et al., 2023, s. 80). En annen faktor er hvordan utdanningsambisjoner er positivt assosiert med samfunnskompetanse, de som viser høyere utdanningsambisjon, har som regel høyere nivå av samfunnskompetanse (Schulz et al., 2023, s. 84).

I kontekst av ulovlige politiske handlinger gjennomførte Hahn-Laudenberg (2024) en studie av ICCS-materialet fra 2016, hvor hun fokuserte på om ungdom anså sivil ulydighet viktig for å være en god borger. Funnene fra studien indikerte at økt samfunnskunnskap (målt gjennom kunnskapstest til ICCS), førte til mindre tilbøyelighet for sivil ulydighet. Hahn-Laudenberg (2024) forklarer dette ved at elevene assimileres inn i et allerede eksisterende system, hvor sivil ulydighet ikke nødvendigvis forbindes med det å være en god borger. I denne studien viste også gutter en større tilbøyelighet for sivil ulydighet, sammenlignet med jenter.

En annen studie, gjennomført av Lello og Bazzoli (2023), undersøker nivå av politisk involvering blant unge med bakgrunnsforklaring i sosioøkonomiske forskjeller. Studien pekte på hvordan unge europeere som har sentrale sosiale posisjoner er mer villig til å være politisk aktiv enn de som er mer *sosial perifer*. Dette gjorde utslag på både foreldres utdanning, og ungdommenes opplevelse av inntekt i husholdningen de levde i. Forfatterne peker i denne sammenhengen på hvordan unge følger de voksnes deltakelsesmønster. Samtidig har deltakelsesrepertoaret endret seg betydelige de siste 20 årene, Putnams (2001) *Bowling alone* blir stadig trukket fram som en skildring av forvitringen av det offentlige organisasjonslivet. Lello og Bazzoli (2023) peker i denne sammenhengen på en sammenbrytning av konvensjonell deltakelse etterfulgt av en utvidelse av deltakelsesrepertoaret. I sammenheng med ressurser har dette bidratt til en mer individualisert politisk deltakelse, som ikke nødvendigvis innebærer sterke tilknytninger til organisasjoner. En kan dermed stille spørsmål til om habitus og kulturell

kapital får enda mer betydelig rolle i utvikling av samfunnskompetanse sammenlignet med tidligere tider, ettersom deltakelse i organisasjonsliv går ned.

2.5.2 Motivasjon og tillit

Kategorien psykologisk engasjement hos Verba et al. (1995) er målt etter fire underkategorier: politisk interesse, politisk mestringstro, evne til å innhente informasjon og partitilknytning. Psykologisk engasjement som kategori stiller i grunn spørsmålet om borgeren *ønsker* å delta, og jeg velger av den grunn å kalle kategorien for motivasjon. Denne studien vektlegger i hovedsak politisk interesse og politisk mestringstro. Borgere som er politisk interessert, som følger med og som bryr seg om hva som foregår er generelt mer aktive enn de som ikke er det (Verba et al., 1995, s. 345). I tillegg til interesse, er politisk mestringstro en av de faktorene som er benyttet mest i forskning med hensikt å forklare politisk deltakelse. Ettersom det er vidt anerkjent, er det testet i en rekke studier, og som Verba et al. (1995) presiserer er det en sterk variabel for å predikere politisk deltakelse (s. 346). Høy politisk interesse kan føre til deltagelse, og positive opplevelser kan føre til økt politisk mestringstro (Verba et al., 1995, s. 271).

Som Verba et al. (1995) presiserer henger politisk interesse sammen med politisk deltakelse (s. 345). Shehata og Amnå (2019) hevder det er en av de viktigste faktorene på individnivå når en vurderer grad av engasjement, og gjengir i denne anledning Prior (2010), som hevder det er «den mest kraftfulle prediktoren for politisk atferd». Tidligere ICCS-studier har i denne sammenhengen vist at politisk interesse er positivt assosiert med forventet deltakelse i framtiden (Schulz et al., 2023, s. 52). Viktig presisering er at dette gjelder for deltakelse generelt, og ikke nødvendigvis for ulovlig politisk deltakelse.

Når det gjelder ulovlige politiske handlinger er forskningen mer usikker. Det vil være av betydning hvilket perspektiv eller kontekst en undersøker ulovlige politiske handlinger i. Denne studien tar utgangspunkt i della Porte og Diani (1999) sitt perspektiv, at handlingene er drevet av et politisk motiv. Dersom en tar utgangspunkt i at det *ikke* eksisterer noe politisk motiv bak handlingen, og at de er drevet av ungdomsopprør eller utenforskap vil trolig politisk interesse spille en annerledes rolle. Enkelte hevder at politisk interesse ikke nødvendigvis har noen assosiasjon med ulovlige politiske handlinger (Gavray, Fournier & Born, 2012), men Dahl og Stattin (2015) finner i sin egen forskning at de som har deltatt i ulovlige handlinger har betydelig høyere politisk interesse. Andre, i likhet med Verba et al. (1995) peker på politisk interesse som et fundament for politisk deltagelse generelt, og at det også da må gjelde ulovlig politisk deltakelse (Dahl, 2014).

I sentrum av forklaringsfaktorene for politisk deltakelse finner man politisk mestringstro (Verba et al., 1995, s. 346). «Politisk mestringstro handler om det å føle at man mestrer å argumentere for en sak eller organisere aktiviteter rundt politikk og samfunnsspørsmål, men det kan også innebære at man tror at egen deltakelse betyr noe» (Mathe, 2021, s. 202). Det innebærer altså en grad av motivasjon, en grad av tro på seg selv til å utføre konkrete handlinger og en tro på at en faktisk kan påvirke et utfall, altså «følelsen av å utgjøre en forskjell på politiske prosesser som en individuell borger» (Eidhof & de Ruyter, 2022, s. 71). Politisk mestringstro er også ansett som en sentral ressurs uavhengig om en vurderer lovlige- eller ulovlige politiske handlinger. Det blir dermed vurdert som et premiss for politisk deltakelse generelt (Dahl & Stattin, 2015).

Politisk mestringstro har tradisjonelt blitt adskilt mellom intern- og ekstern mestringstro. Intern politisk mestringstro vektlegger individets oppfatning av egne ferdigheter og individets muligheter til å delta effektivt. Fenomenet har gjennom tidligere forskning etablert en positiv korrelasjon til politisk deltakelse, blant annet gjennom deltakelseformer som å stemme i valg. Ekstern politisk mestringstro har derimot ikke samme konsistens når det kommer til politisk deltakelse, og omhandler mer faktorer utenfor egen kontroll. Det peker mot den oppfatningen en borger har til at myndigheter lytter og agerer etter borgernes behov (Kahne & Westheimer, 2006, s. 292; Solhaug, 2006; Sohl, 2011).

Kategoriseringen mellom intern- og ekstern mestringstro har vært gjenstand for kritikk. Eidhof & de Ruyter (2022) peker på senere arbeid av Bandura (1997), som hevder intern politisk mestringstro må inneholde følelsen av innflytelse, ikke bare evne for å påvirke deltakelse. Altså at en må ha tro på at det en gjør utgjør en forskjell, ikke bare at en kan gjøre det. I tillegg gjengis Sohl (2011) som hevder ekstern politisk mestringstro burde tenkes som et separat begrep, *systemresponsivitet*. Årsaken er at ekstern politisk mestringstro ikke stimulerer til økt politisk deltakelse alene (Kahne & Westheimer, 2006, s. 292).

Hahn-Laudenberg (2024) konkluderte gjennom sin forskning et ytterligere behov for å analysere forholdet mellom intern- og ekstern mestringstro til sivil ulydighet. Dahl og Stattin (2015) identifiserte at det ikke var forskjeller i politiske mestringstro mellom ungdommer som var politisk aktiv i lovlige aktiviteter opp mot de som hadde begått ulovlige aktiviteter. Andre empiriske undersøkelser viser at personer med høy intern politisk mestringstro og lav ekstern politisk mestringstro/systemresponsivitet vanligvis finner alternative metoder for å engasjere seg politisk, ofte gjennom ukonvensjonelle deltakelseformer, og at fenomenet kan være assosiert med marginaliserte grupper (Eidhof & de Ruyter, 2022; Kahne & Westheimer, 2006, s. 292).

I et intervju med NRK ble miljøaktivist og daværende leder for Extinction Rebellion, Jonas Kittelsen, spurt om hvorfor han ikke deltok i konvensjonelle former, som for eksempel gjennom et politisk parti. Til dette svarte han «fordi, jeg ikke føler at dagens politiske handlingsrom er i stand til å gjøre det som er nødvendig». Han pekte på bruken av sivil ulydighet som et middel for å flytte det politiske handlingsrommet, altså ved å skape «et press» som «flytter det politiske spekteret» (Larsen, 2023). Dette eksemplet illustrerer et individ med lav ekstern mestringstro, men trolig høy intern politisk mestringstro.

Ouattara og Steenvorden (2023) undersøkte effekten politisk tillit har på deltagelse. De benyttet i likhet med denne studien CVM, hvor blant annet argumenterte for at tillit var teoretisk i samsvar med politisk mestringstro, og at det slik burde bli regnet som en ressurs, som stimulerer til politisk deltagelse. Resultatene var derimot det motsatte, i kontrast til politisk interesse og mestringstro, som gjennom CVM stimulerer til konvensjonell deltagelse, viste undersøkelsen at de med høy grad av tillit ikke nødvendigvis viste noen større tilbøyelighet for deltagelse. Det den derimot viste var at de med lav grad av tillit viste større tilbøyelighet for ukonvensjonell deltagelse. Dette er av betydning for denne studien, og viser nivå av tillit kan være assosiert til ulovlige politiske handlinger. Andre viser også at borgere som uttrykker lavere grad av tillit, er mer sannsynlig til å agere gjennom alternative deltakelsesformer (Hooghe & Marien, 2012). Rainsford (2017) peker på lignende forskning hos Dalton (2008b), når hun skriver at positive holdninger til det politiske systemet vanligvis fører til engasjement i formelle politiske organer, mens negative holdninger til det politiske systemet oppmuntrer til systemutfordrende aktiviteter som demonstrasjon og protest. Dette er en kombinasjon av lav ekstern politisk mestringstro og lavere nivåer av tillit til representative institusjoner.

En studie av ICCS-materialet fra 2016 undersøkte sammenhengen mellom tillit og politisk deltagelse i Belgia. De skilte mellom tillit til representative institusjoner og ordensinstitusjoner som politi og rettsvesen. Deres funn var at de elevene med lav tillit til ordensinstitusjoner viste større tilbøyelighet til å utføre ulovlige politiske handlinger (Stals, Isac & Claes, 2022).

Elevers tillit til politikere og politiske institusjoner er i Norge generelt høyt. Mathe (2021) skiller mellom horisontal og vertikal tillit, horisontal omhandler mellommenneskelig tillit og vertikal beskriver tillit til offentlige grupper og institusjoner. Forfatteren peker til en rekke studier når hun skriver at norske skoleelever generelt har høy tillit til politiske institusjoner og politikere, og lav tillit til sosiale medier. Elevene har også et mer kritisk syn på individer som deltar i diskusjoner på sosiale medier, enn de har på politikere (Mathe, 2021, s. 202)

Verba et al. (1995) benytter også politisk informasjon som en variabel under psykologisk engasjement. Dette forklares ved at befolkningen varierer i hvilken grad de besitter politisk informasjon. Dette beskrives som informasjon om dagens saker, personer som er involvert i politikken, og de mer organisatoriske faktorene som ligger til grunn for det politiske systemet. Sistnevnte måles mer tydelig i kunnskapstesten til ICCS, noe som vil bli nevnt senere, men førstnevnte peker i retning av nyhetskonsum og i hvilken grad man holder seg oppdatert. Denne studien undersøker ikke elevenes kunnskap om aktuelle politiske saker eller personer tilknyttet politikken. Som et substitutt undersøkes elevenes tillit til ulike medier og folk flest. Dette for å kunne si noe om hvordan de vurderer informasjon.

Dagens medielandskap er mangfoldig, hvor en har et bredt spekter av kanaler en kan velge eller ikke velge for politisk- og samfunnsrelevant informasjon. Den konstante tilgangen på informasjon gjennom sosiale medier og internett har bidratt til at borgere i større grad må filtrere informasjon, og stole på egen evne til å vurdere informasjonen (Flanagin, Winter & Metzger, 2020). *Media literacy* er evnen til å vurdere nyheter autonomt på en kritisk måte, og blir beskrevet som en avgjørende kompetanse hos demokratiske medborgere (Ryen, 2019, s. 74). Sosiale medier innebærer ikke bare nyhetsaktører eller etablerte organisasjoner, men kjernen av sosiale medier utgjør personlige kontoer. Rice og Arce (2019) påpeker den betydningsfulle rollen *vanlige folk* kan spille i utviklingen av en protestbevegelse på sosiale medier. Borgere kan dele sine historier fritt på sosiale medier gjennom tekst, bilde og video. Slikt personlige innhold kan være overbevisende og slik ha resonans hos andre mennesker som ser innholdet, som igjen kan igjen dele innholdet videre til sine følgere/venner. Dersom mange nok har kjennskap til innholdet og en ser individer en stoler på deler innholdet videre, kan budskapet også fungere overbevisende for mottakeren (Rice & Arce, 2019, s. 76). Folk flest kan på dette vis spille en betydelig rolle på sosiale medier.

En studie i kontekst av sivil ulydighet viste at politisk kunnskap var negativt korrelert med konsum av nyheter fra enkelte sosiale medier, og positivt korrelert med ulovlige protester (Gil de Zúñiga & Goyanes, 2023). En annen fokuserte på inspirasjon og motivasjonskilder til engasjement om bærekraftig utvikling. De hevdet sosiale medier og nyheter spilte en særlig viktig rolle i å engasjere unge til handling (Neergaard & Ravnbøl, 2019, s. 19).

2.5.3 Rekruttering

Motivasjon kan i noen tilfeller kreve en kilde for engasjement, og noe som trigger til deltakelse. «Kilden til et motiv kan være innholdet i politiske saker og hendelser, eller det kan være et indre behov for f.eks. å delta ut fra et glødende engasjement» (Solhaug,

2012, s. 52). Rekruttering undersøker hvilke nettverk eller saker som mobiliserer og motiverer aktøren til å delta. Det blir et spørsmål om hvem som spurte, og hvorfor de spurte. Denne studien undersøker *hvorfor de spurte*, det som Verba et al., (1995) kategoriserer som *Issue engagement*. Spesifikke saker kan mobilisere borgere til å engasjere seg i saksbasert aktivitet (Verba et al., 1995, s. 398).

Dahl og Stattin (2015) peker på lignende fenomen når de skildrer betydningen av tydelig mål-orientering. Politisk handling er avhengig av en motivasjonskilde hvor en over tid handler og arbeider for å oppnå et politisk mål. Slike mål vil være gjeldende både for de som begår lovlige- og ulovlige politiske handlinger. Denne studien undersøker hvordan klima og bærekraft fungerer som forklaringsfaktor for ulovlige politiske handlinger. Dette er et tema som forbindes med aksjonister som gjennomfører ulovlige politiske handlinger, og et tema som unge generelt er opptatt av (Solhaug, 2021, s. 91). Innen rekruttering viser studien til Verba et al. (1995) at spesifikke saker kan fungere som en uavhengig kraft, og noe som stimulerer til deltakelse (s. 415).

Nyere studier av ungdoms politiske deltakelse inkluderer i større grad individuelle, digitale og mer saksbaserte faktorer, sammenlignet med eldre mer tradisjonelle og konvensjonelle deltakelseformer. Slik forskning viser at unge engasjerer seg ved å ta individuelle valg, som å boikotte produkter, delta i sosiale mediegrupper og signere opprop (Mathe, 2021, s. 195; Rainsford, 2017). Solhaug (2021) presiserer derimot at individuelle valg ikke har særlig påvirkning, men dersom mange nok begår samme individuelle valg blir bevegelsen mektig. Slike valg kommer blant annet fram i det som kalles «forbrukermedborgerskap», som innebærer å se borgerens etiske valg gjennom hvilke kjøp en foretar i markedet som en politisk handling. «Den politiske forbruker kan sammenlignes med valg der vedkommende avgir en stemme gjennom forbrukervalg» (Solhaug, 2021, s. 58). Ohme og Boulianne (2022) peker på en positiv korrelasjon mellom bekymringer knyttet til klima og miljø, og til boikott eller signering av underskriftskampanjer, men tilsier ikke noe om det er utslagsgivende for deltakelse utover det personlige.

En tendens er at unge ikke føler seg hørt av politikerne, eller at deres bekymringer knyttet til klima ikke blir tatt på alvor. Pettersen og Sjøen (2023) benytter begrepet «klimaangst», «hvor unge mennesker beskriver sin fortvilelse knyttet til foreldregenerasjonens og styresmaktenes handlingslammelse» (s. 82). En undersøkelse av 1211 enheter i alderen 13 – 30 år i Norden peker på samme tendens. Unge er frustrert over mangelen på handlekraft når det kommer til klimaendringer (Neergaard & Ravnbøl, 2019, s. 15 – 16). Studien indikerer også at de fleste av de som deltok var svært bekymret for klima og miljø (93%), og at 84% anså det som viktig å leve på en

bærekraftig måte. Det er derfor viktig å tolke informasjonen ut fra det utvalget som deltok. Av de 1211 var det 18% som sa de deltok i streiker eller protester knyttet til klima og miljø (Neergaard & Ravnbøl, 2019, s. 15 – 16).

2.6 Forskningsspørsmål og hypoteser

Problemstillingen for oppgaven inviterer til en undersøkelse med deskriptive formål. Det er her til hensikt å beskrive hvilke faktorer som er assosiert med elever som viser tilbøyelighet til ulovlige politiske handlinger. Faktorene *ressurser*, *motivasjon* og *rekruttering* fra CVM modellen (Verba et al., 1995) danner sammen med komplementær teori og forskning utgangspunkt for avgrensning, og etablering av noen mer konkrete forskningsspørsmål og hypoteser.

Under *ressurser* stilles følgende forskningsspørsmål og tilhørende hypoteser:

F1a: Hvilken sammenheng er det mellom elevenes kunnskapsnivå om demokrati og samfunnsforhold og deres ønske om å engasjere seg i ulovlige politiske handlinger?

H1a: Høyere demokratikompetanse vil være negativt korrelert med tilbøyelighet for ulovlige politiske handlinger.

F1b: Hvilke mønster knyttet til egne utdanningsambisjoner, foreldres utdanningsnivå og politiske interesse eksisterer knyttet til ulovlige politiske handlinger?

H1b: Elever med foreldre fra lavere utdanningsnivå, og elever som har lavere grad av interesse for politikk, vil være positivt korrelert med større tilbøyelighet for ulovlige politiske handlinger.

Under *motivasjon* stilles følgende forskningsspørsmål og tilhørende hypoteser:

F2a: På hvilken måte henger faktorene politisk interesse og politisk mestringstro sammen med potensiell vilje for ulovlige politiske handlinger?

H2a: Tilbøyelighet for ulovlige politiske handlinger vil være positivt korrelert med høyere grad av intern politisk mestringstro, lavere ekstern mestringstro og negativt korrelert med tillit til offentlige institusjoner.

F2b: I hvilken grad har elevene tillit til ulike institusjoner, og hvordan henger nivå av tillit sammen med potensiell tilbøyelighet for ulovlige politiske handlinger?

H2b: De som viser tilbøyelighet for ulovlige politiske handlinger har høyere grad av tillit til medier, særlig sosiale medier.

Til slutt, under *rekruttering*, stilles følgende forskningsspørsmål og hypotese:

F3: På hvilken måte fungerer saken klima og miljø som motiverende faktor for ulovlige politiske handlinger

H3: De som viser tilbøyelighet for ulovlige politiske handlinger er i større grad bekymret for klima og miljø, og viser større engasjement for klimarelatert arbeid.

3.0 Metode

3.1 Innledning

Denne studien undersøker elevers holdninger til fenomener knyttet til demokrati. Dette faller under det Rose (2014) beskriver som empiriske undersøkelser av borgerdyder, som undersøker «folks oppfatninger av borgerdyder»:

På denne måten registrerer man folks kognitive orientering til atferd, ikke faktisk atferd. Faktisk atferd er imidlertid ikke i fokus her. Det sentrale er hva folk *oppfatter* som gjeldende sosiale normer, og hvorvidt de personlig hegner om disse normene. (Rose, 2014, s. 229) (kursiv i original).

ICCS-materialet slik det blir benyttet i denne kvantitative analysen ligger tett opp mot Rose sin beskrivelse. Metoden har et deskriptivt formål, hvor målet ligger i å beskrive faktorer, skildre tendenser og mønstre som etableres mellom den avhengige og de uavhengige variablene. På denne måten vil det identifiseres elvenes orientering til ulovlige politiske handlinger, og om det er noen mønstre som skiller gruppen som viser tilbøyelighet til ulovlige politiske handlinger, fra gruppen som ikke viser tilbøyelighet.

Dette kapittelet redegjør for metodiske valg som er gjort i studien, hvilke variabler som er inkludert og hvordan de er operasjonalisert, hvilke analysemetoder som er benyttet og bakgrunnsinformasjon knyttet til datasettet fra ICCS.

3.2 Metodisk tilnærming

For å undersøke hvordan de uavhengige variablene er assosiert med den avhengige har jeg valgt å benytte en kombinasjon av bivariate- og multivariate analyser. For å etablere en oversikt over hvordan enhetene fordeler seg på ulike variabler har jeg benyttet krysstabeller. Her kunne jeg også benyttet univariate analyser som mål for gjennomsnitt og standardavvik. Dette vil til fordel gitt et visuelt enklere inntrykk, og tatt mindre plass, men begrenset muligheten til å beskrive nyanseforskjeller. «Hensikten med en bivariat analyse er å sammenligne hvordan enheter som har en bestemt verdi på en variabel, [...] fordeler seg på en annen variabel (Johannesen, Christoffersen & Tufte, 2016, s. 294). De fleste variablene som benyttes befinner seg på ordinalnivå, hvor verdiene «uttrykker grader, kvalitet eller posisjon i en serie» (Johannesen et al., 2016, s. 254). Av den grunn er det krysstabeller som danner utgangspunkt for første del av analysen. I krysstabellene vil to grupper bli analysert opp mot hverandre ved å sammenligne prosentandeler. «Prosentandeler er relative andeler som kan sammenlignes», og for å vekte forskjellene som etablerer seg, tillegges 5% en liten forskjell, 10% middels, 20% stor, og 30% meget stor (Johannesen et al., 2016, s. 297- 299).

Denne studien har til hensikt å identifisere en rekke faktorer som er assosiert med ungdoms tilbøyelighet for ulovlige politiske handlinger. Ettersom de bivariate analysene har til hensikt å gi et overblikk over fordeling, er det også ønskelig å benytte multivariate analyser. På denne måten kan en inkludere flere forhold som potensielt «kan bidra til at folk skårer ulikt på en avhengig variabel» (Johannesen et al., 2016, s. 312). Til dette har jeg valgt å benytte multippel lineær regresjonsanalyse. Dette faller inn under det Johannesen et al (2016) kategoriserer som et beskrivende formål av regresjonsanalyser, hvor en ønsker å forklare forskjeller i verdier hos den avhengige variabelen basert på ulike verdier i de uavhengige. En slik beskrivelse søker ikke etter å årsaksforklare, men skildre forskjellene (s. 316).

3.3 International Civic and Citizenship Education Study (ICCS)

ICCS-undersøkelsen er en internasjonal undersøkelse av ungdommers «kunnskap, forståelse, holdninger og engasjement knyttet til demokrati og medborgerskap» (UDIR, 2023). Undersøkelsen har vært gjennomført ved tre anledninger, i 2009, 2016 og i 2022, hvor antall deltakerland har variert. I 2022 deltok 22 land og to tyske delstater (UDIR, 2023). Datamaterialet som benyttes i denne studien tar utgangspunkt i de norske elevenes svar, hvor et utvalg elever på niende trinn er representert. Studien har til hensikt å «fange opp samfunnsendringer som kan påvirke unges holdninger og engasjement» (UDIR, 2023), noe som også bidro som utgangspunkt for problemstillingen i denne studien. Undersøkelsen samler inn data både fra elever, lærere og skoleledere. Denne studien benytter elevenes svar, som er basert på en kunnskapstest, en internasjonal- og en regional spørreundersøkelse (Storstad et al., 2023, s. 33). Spørsmålene er utviklet i samarbeid av «IEA, ACER, Roma Tre University, LUMSA University og deltakerlandene, hvor alle land gjennomfører en testgjennomføring før endelig gjennomføring (Storstad et al., 2023, s. 34).

Kunnskapstesten måler elevens nivå av «konseptuell kunnskap og forståelse av aspekter knyttet til samfunns- og medborgerskapsundervisning» (Schulz et al., 2023, s. 1). Oppgavene er ment til å måle det å kunne resonere og anvende kunnskap i tillegg til konkret *vite-at* kunnskap om «samfunnets oppbygging, institusjoner og virkemåter» (Storstad et al, 2023, s. 25). Dette inkluderer ferdigheter som innebærer det å kunne definere, beskrive og illustrere (Schulz et al., 2023, s. 36 – 38). Elevene har dermed fått en kunnskapsskår basert på deres svar. Dette danner utgangspunkt for en femtrinns skala fra Nivå: A, B, C, D og under D hvor A er høyest poengskår (Storstad et al, 2023, s. 26 – 29).

Spørreundersøkelsene inkluderer spørsmål som kartlegger elevens verdier knyttet til samfunnsforhold, demokrati og medborgerskap. Det internasjonale spørreskjemaet deles inn i: holdninger, engasjement og skole-hjem kontekst. Under engasjement måles

elevens forhold til ulike deltakelseformer, om en har deltatt tidligere, hvilke aktiviteter dette gjelder og hvilke aktiviteter en ser for seg i framtiden å benytte. Skole-hjem fokuserer på aspekter knyttet til åpent klasseromsklima og interaksjonen mellom skole og elev, hvordan eleven opplever egen samfunnsmessig læring, forhold til skolen og interaksjonen som foregår mellom elev og lærer (Schulz et al., 2023, s. 103-104). Det regionale spørreskjema inkluderer spørsmål knyttet til EU og regional tilhørighet. Elevene blir stilt spørsmål om identitet knyttet til regionale områder, holdninger til EU, holdninger til klima og miljø, diskriminering og opplæringen om Europa på skolen (Schulz et al., 2023, s. 104).

3.3.1 Utvalg og representativitet

Den norske datainnsamlingen og analyser er gjennomført av Institutt for lærerutdanning ved NTNU i samarbeid med NTNU samfunnsforskning (UDIR, 2023). Norge deltar i ICCS med elever på 9.trinn, hvor gjennomsnittsalderen er 14,9 år. Utvalgsprosessen er basert på et tilfeldig trukket utvalg av 150 skoler, noe som betyr at mellom 9–12% av populasjonen deltar. Innad i skolene trekkes en eller to klasser til å delta, noe som sikrer et representativt utvalg av elever, og som bidrar til at funnene ved studien kan generaliseres utover de utvalgte enhetene (UDIR, 2023).

Det er lagt til tre ekskluderingskriterier til for undersøkelsen. Elever med fysiske funksjonsnedsettelse, elever med særlig lav kognitiv funksjon og elever som ikke behersker testspråket norsk godt nok, skulle ikke delta i undersøkelsen. Det ble derimot presisert at elever med svake skoleprestasjoner eller andre disiplinære problemer ikke skulle ekskluderes (Storstad et al., 2023, s. 34 – 35). Deltakelsesprosenten blant norske elever var på 88,6%, noe som betyr at 5687 elever deltok på undersøkelsen. Det var til slutt 142 skoler som fullførte datainnsamlingen (Storstad et al, 2023, s. 37).

3.4 Operasjonalisering

En av ulempene ved å benytte et allerede etablert datamaterialet er begrensningene det gir ved å måtte forholde seg til et «ferdig operasjonalisert spørreskjema». Altså at prosessen ved å «klassifisere et fenomen i distinkte kategorier» (Johannesen et al. 2016, s. 59) allerede er gjennomført, ettersom spørsmålene som benyttes er etablert på forhånd. På bakgrunn av dette representerer datamaterialet muligheter og begrensninger. Valg av variabler blir av den grunn basert på teori som kan samsvare med det datasettet som ligger til grunn.

3.4.1 Avhengig variabel

I spørreskjemaet under kategorien «deltakelse i samfunnet» er det et spørsmålsbatteri som stiller følgende spørsmål: «Kunne du i framtiden tenke deg å være med på noen av aktivitetene nedenfor for å si din mening». Tre av fire av spørsmålene omhandler

aspekter som relaterer seg til sivil motstand og sivil ulydighet: «Male eller spraye slagord på vegger», «Blokkere trafikken som en protesthandling» og «Okkupere offentlige bygninger som en protesthandling». Spørsmålene er formulert på et vis slik at jeg ønsker å referere til de som «ulovlige politiske handlinger», heller enn å betegne de som handlinger for sivil ulydighet. Dette er basert på presentert teori, hvor skille mellom sivil ulydighet og sivil motstand skaper noen nyanseforskjeller, særlig når det kommer til «Male eller spraye slagord på vegger». Enhetene kan svare på ordinalnivå (Johannesen et al. 2016, s. 254) systematisert etter Likerts-skala (Ringdal, 2013, s. 348) på fire verdier fra «dette vil jeg helt sikkert gjøre», «dette vil jeg sannsynligvis gjøre», «dette vil jeg sannsynligvis ikke gjøre» og «dette vil jeg helt sikkert ikke gjøre».

For å benytte disse tre variablene som et sammensatt mål, altså en indeks, ment til å måle «elevens potensielle tilbøyelighet til å utføre ulovlige politiske handlinger» ble det først gjennomført en faktoranalyse (variansen vises i tabell 1), deretter en Chronbach's alfa. En faktoranalyse har til hensikt å «finne antall dimensjoner som ligger til grunn for en korrelasjonsmatrise» (Ringdal, 2013, s. 366), og en Chronbach's alfa «måler intern konsistens og er det mest benyttede målet på reliabilitet (Ringdal, 2013, s. 365). Årsaken bak faktoranalysene og Chronbach's alfa er for å teste korrelasjon mellom variabler som settes sammen, og for å undersøke om de måler lignende fenomen. En Chronbach's alfa over 0,7 anses som tilfredsstillende og kan strekke seg helt til 1. En verdi på 1 tilsier derimot at det som måles mer eller mindre er identisk (Ringdal, 2013, s. 98).

Tabell 1: Faktoranalyse og Chronbach's Alfa av spørsmål som omhandler ulovlige politiske handlinger.

Faktor 1 - «potensiell tilbøyelighet til å utføre ulovlige politiske handlinger»	
Okkupere offentlig bygning i protest	,938
Arrangere en protest ved å blokkere trafikken	,937
Male/spraye protestslogord på vegger	,868
<i>Chronbach's alfa</i>	,900

Resultatet fra faktoranalysen var en faktor, hvor alle variablene korrelerte fra ,868 til ,938, og Chronbach's alfa verdien var på ,900. Dette gir støtte til å sette de tre variablene sammen til en indeks for «potensiell tilbøyelighet til å utføre ulovlige politiske handlinger».

Denne indeksen dannet utgangspunkt for de univariate og bivariate analysene. For å skape tydeligere undergrupper og skille mellom de enhetene som bare ønsket å gjøre en

eller alle tre ulovlige aktivitetene, kodet jeg «dette vil jeg helt sikkert gjøre» til verdien 30, «dette vil jeg sannsynligvis gjøre» til verdien 10, og de to resterende verdiene til 0. Slik fikk jeg etablert en råindeks som viste antall enheter som vurderte en, to eller tre aktiviteter, i tillegg til om de hadde svart «helt sikkert» eller «sannsynligvis». Denne indeksen endret også karakter med tidligere 4 verdier, til nå 9 verdier. Dette bidro til at råindeksen fikk et «høyere målenivå», og at den oppfyller kravet for regresjonsanalyse av variabler på ordinalnivå, med fem eller flere verdier (Johannesen et al., 2016, s. 315). Høyere verdi i råindeksen indikerer høyere grad av tilbøyelighet for ulovlige politiske handlinger.

Råindeksen dannet utgangspunkt for en ny inndeling, hvor de som hadde verdien 90 fikk merkelappen «de villige», de som hadde verdi fra 10-60 fikk «de delvis villige» og den siste gruppen «de uvillige».

Tabell 2: Deskriptiv oversikt over de som viser tilbøyelighet for ulovlige politiske handlinger.

	Frekvens	Valid prosent
Uvillige	3788	75,2
Delvis villige	1082	21,5
Villige	164	3,3
Sum	5034	100

Ved følsomhets- og sensitivitetsanalyser, avdekket jeg noe som kunne minne om svar av lavere kvalitet hos gruppen «de villige». Univariante analyser avdekket noe som minnet om ensartede svar hos noen av de 164 «Villige», hvor det virket til at enkelte elever hadde fulgt et avkryssningsmønster, hvor de krysset seg nedover siden uten å lese spørsmålene. I tillegg representerte gruppen bare 3,3% av utvalget, noe som svekket muligheten til å analysere gruppen opp mot de to andre grunnet skjevhet i antall enheter. Av den grunn endret jeg kategoriene til «ja, det kan jeg gjøre» og «nei, det kan jeg ikke gjøre». Dette er gjort ved å sette sammen svarene «ja, det vil jeg helt sikkert gjøre» og «ja, dette vil jeg sannsynligvis gjøre».

Ettersom studien har til hensikt å gi et deskriptivt overblikk, gir denne operasjonalisering bedre muligheter til å sammenligne det jeg kaller «Ja-gruppen» opp mot «Nei-gruppen». Ved å kombinere svarene oppnår jeg en betydelig større gruppe, men mister nyanseforskjellen mellom de to verdiene. Variabelen som til de bivariate analysene ble dermed en dikotom variabel, og er illustrert under i tabell 3:

Tabell 3: Avhengig variabel – «Tilbøyelighet for ulovlige politiske handlinger».

	Frekvens	Valid prosent
Ja, det kan jeg gjøre	1125	22,9
Nei, det kan jeg ikke gjøre	3788	77,1
(N)	4913	100

3.4.2 Uavhengige variabler

For å utvikle årsaksvariabler har en forklaringsmodell for politisk deltakelse blitt benyttet. Verba, Schlozman og Bradys' *Civic Voluntarism Model* (CVM), har dannet utgangspunkt for uavhengige variabler delt inn etter tre kategorier: *ressurser*, *motivasjon* og *rekruttering*. Ettersom oppgaven benytter ett allerede etablert datasett vil ikke alle elementer ved CVM passe inn med datasettet, det er derfor benyttet de delene av CVM som også treffer med ICCS-datasettet. Ettersom tidligere forskning påpeker at gutter er mer tilbøyelig enn jenter, kontrolleres det også for kjønn (Dahl, 2014; Hahn-Laudenberg, 2024; Storstad et al., 2023). Kjønn vil fungere som kontrollvariabel under alle kategorier.

Ressurser

For å måle elevenes ressurser er det i denne sammenhengen vektlagt elevens kompetanse om demokrati og medborgerskap, sosioøkonomiske faktorer som foreldres høyeste utdanningsnivå og foreldres politiske interesser og elevens utdanningsambisjon.

Kunnskapsskår er den variabelen som i størst grad kan benyttes til konsise målinger, og er basert på kunnskapstesten som elevene gjennomfører. For å konstruere en skala for kunnskapsskår har IEA (International Association for the Evaluation of Educational Achievement) benyttet en metode med «plausible verdier», som innebærer å estimere ferdigheter og prestasjoner basert på deres svar. De plausible verdiene representerer ulike sannsynlige nivåer av ferdigheter for elever som har oppnådd en bestemt poengsum på prøven. For hver skala og underkategori er det fem plausible verdier, dette bidrar til en bredere og mer representativ forståelse av elevenes ferdigheter. Disse fem plausible verdiene ble så slått sammen i en indeks og delt på fem som vises i tabell 4. For ytterligere informasjon om målingen og konstruksjonen av kunnskapsskåren, se rapporten «Ett steg fram to tilbake» (Storstad et al., 2023)

Tabell 4: Kunnskapsnivåer.

	Frekvens	Valid prosent
Nivå A	2346	41,4
Nivå B	1720	30,3
Nivå C	984	17,3

Nivå D	508	9,0
Under nivå D	114	2,0

I tillegg til kunnskapsskår er det spørsmål som omhandler sosioøkonomisk bakgrunn. Elevene ble spurt om «Hva er den høyeste utdanningen din forelder eller foresatt har fullført», hvor alternativene var «høyskole universitet», «fagskole/bransjeutdanning», «videregående skole», «ungdomsskole» og «fullførte ikke ungdomsskolen». Variabelen er kodet slik at den høyeste utdannede forelder får plass. Altså dersom en av foreldrene har universitetsutdannelse, da representerer denne forelderen barnet i datasettet. Dette spørsmålet «må tolkes i lys av at dette er basert på selvrapporing fra elevene som ikke nødvendigvis besitter god kunnskap om foreldres utdanning» (Storstad et al., 2023, s. 129). I tillegg stilles spørsmålet: «hvor interessert er du og dine foreldre/foresatte i politikk og samfunnsspørsmål», med svar fra «veldig interessert», «ganske interessert», «ikke særlig interessert» og «ikke interessert i det hele tatt». Til slutt er det elevens egen utdanningsambisjon. Denne variabelen benytter samme skala som foreldres utdanning, hvor eleven krysser av for hvilket nivå hen forventer at en selv fullfører. Datamaterialet inneholder i tillegg et spørsmål hvor elevene beskrev foreldrenes arbeid. Dette kunne styrket målingen av *ressurser*, men denne variabelen ble ikke benyttet. Elevene hadde selv navngitt foreldres yrke, men det ble ikke i denne oppgaven laget en skala for ulike inntekter basert på foreldrenes yrke.

Oppsummert for å måle ressurser er det dermed fire variabler: elevens kunnskapsskår, foreldres- utdanningsnivå og politiske interesse, i tillegg til elevens egen utdanningsambisjon. Dette er ikke heldekkende slik CVM modellen benytter ressurser, men er nærliggende, og berører penger i form av foreldres utdanning, samfunnskompetanse i form av kulturell kapital fra foreldres interesse og egen kunnskapsskår på kunnskapstesten.

Motivasjon og tillit

Motivasjon og tillit brytes ned til fire underkategorier: politisk interesse, intern- og ekstern politisk mestringstro, og tillit til ulike aktører. Tillit er igjen delt inn i fire underkategorier, som både er relatert til ekstern politisk mestringstro, og til *media literacy* i form av tillit til ulike medier.

Målingen av politisk interesse er basert på et enkelt spørsmål elevene ble stilt: «Hvor interessert er du i politikk og samfunnsspørsmål». Eleven skal da benytte samme verdiskala som hos foreldrene i avnittet over. Politisk mestringstro er delt inn i intern- og ekstern mestringstro. Intern mestringstro er målt gjennom syv spørsmål som undersøker hvor godt personen tror de vil mestre ulike aktiviteter, målt fra «svært godt»,

«ganske godt», «ikke spesielt godt» og «ikke i det hele tatt». Aktivitetene innebar 1. diskutere ditt syn på et kontroversielt samfunnsspørsmål eller politisk spørsmål, 2. stille som kandidat til klasseråd eller elevråd, 3. organisere en gruppe elever for å få til forandringer på skolen, 4. følge en debatt om et tema det er stor uenighet om, 5. skrive et leserbrev eller e-post til en avis, hvor du redegjør for ditt syn på et aktuelt spørsmål, 6. holde en presentasjon foran elevene i gruppen eller klassen din om et samfunnsspørsmål eller politisk spørsmål og 7. vurdere troverdigheten til informasjon om politiske eller sosiale problemer. De syv spørsmålene er dermed slått sammen til en indeks ment til å måle elevens interne politiske mestringstro. Indeksen har en Chronbach's alfa = ,913, og i en faktoranalyse er laveste koeffisient på ,798.

Ekstern politisk mestringstro omhandler forhold til politikere og myndigheter. Elevene ble spurt «I hvilken grad er du enig med følgende uttalelser om politiske ledere, representanter for Stortinget og politiske beslutningstakere i Norge?». Svaralternativ var «svært enig», «enig», «uenig» og «svært uenig». En faktoranalyse på de åtte spørsmålene resulterte i to faktorer, en for positive holdninger og en for negative. De spørsmålene som inkluderes er de som omhandler negative holdninger. De tre spørsmålene var som følger: «Representanter på Stortinget bryr seg ikke nok om vanlige folks ønsker», «Politiske ledere har for mye makt, sammenlignet med vanlige folk» og «Representanter på Stortinget glemmer vanligvis ønskene til de som stemte på dem» (Chronbach's $a=,694$). Det er dermed spørsmål som måler negative holdninger til politikere, og berører forhold som omhandler at politikerne ikke gjør det som er forventet av velgerne.

Som en forlengelse av ekstern politisk mestringstro og systemresponsivitet har jeg valgt å inkludere tillit til offentlige institusjoner, gjennom tillit til representative institusjoner og tillit til ordensinstitusjoner (Stals et al., 2022). Dette er basert på en teoretisk sammenheng, hvor det sier noe om elevens forhold til myndighetene uten at de nødvendigvis forteller det samme. Ekstern politisk mestringstro og tillit til representative institusjoner er testet opp mot hverandre i en korrelasjonsanalyse, og det viser ingen særlig sammenheng ($-,107^{**}$). Av den grunn er de holdt adskilt til å måle to forskjellige, men nærliggende fenomen. Elevene ble spurt i spørreskjemaet «Hvor mye stoler du på hver av gruppene, institusjonene og informasjonskildene nedenfor?», med svaralternativ «Fullstendig», «Ganske mye», «I liten grad» og «Ikke i det hele tatt». For å måle representative institusjoner har jeg tatt med: «Den norske regjering», «Kommune eller bystyret der du bor», «Politiske partier» og «Stortinget» (Chronbach's $a=0,88$). For å måle ordensinstitusjoner har jeg inkludert: «Rettsvesenet», «Politi» og «Forsvaret» (Chronbach's $a=0,792$). Verdiene «I liten grad» og «Ikke i det hele tatt» er slått sammen til verdien «lav grad» av tillit.

CVM benytter også et mål for politisk informasjon som utgangspunkt for deltakelse. Denne variabelen dekkes under Kunnskapsskår, hvor elevenes kunnskaper om det politiske systemet identifiseres. Med bakgrunn i teori om unges politiske mediebruk, og koblingene mellom ulike medier og ulovlige politiske handlinger har jeg valgt å inkludere tillit til ulike medier og folk flest (Stitzlein, 2017; de Zúñiga & Goyanes, 2023). Denne eksisterer ikke i CVM modellen, men benyttes som en komplementærvariabel for å identifisere mønster knyttet til ulovlige politiske handlinger.

For å dele inn ulike formater for tillit benyttet jeg Mathe (2021) sin kategorisering av horisontal- og vertikal tillit, som skiller mellom mellommenneskelig tillit og offentlige grupper og institusjoner. Folk flest er utvilsomt under kategorien «mellommenneskelig», men sosiale medier er av en mer tvetydig karakter. På sosiale medier befinner det seg et vidt spenn av aktører fra private venner til store selskaper. Tiktok, Youtube, Instagram og Snapchat har alle funksjoner hvor en ser video etter video i såkalte «reels» eller «shorts». Disse er produsert av alle slags aktører, og jeg har av den grunn i denne studien plassert sosiale medier under *horisontal tillit*. Det betyr på ingen måte at det ikke er offentlige grupper, selskaper og institusjoner på sosiale medier, men at jeg i denne studien plasserer sosiale medier i samme kontekst som folk flest. Ved faktoranalyse grupperer også «sosiale medier» og «folk flest» seg sammen. På vertikal tillit har jeg plassert tradisjonelle medier, ordensinstitusjoner og representative institusjoner. Grad av tillit til de ulike underkategoriene vil kunne si noe om elevens vurdering av politisk informasjon, i tillegg til elevens eksterne mestringstro.

Rekruttering

Politiske handlinger, om de er lovlige eller ulovlige krever vanligvis et motiv, eller noe som motiverer til handling. Kognisjonsteori understreker at politisk deltakelse gjerne finner sted når handlingen gir særlig mening for aktøren, og at saken er verdt å engasjere seg i (Solhaug, 2012, s. 161). Dette regnes i kombinasjon med gruppetilhørighet (Solhaug, 2021, s. 40) og saksbasert mobilisering (Verba et al., 1995, s. 391) som motiverende faktorer som kan påvirke hvorfor en velger å delta eller ikke. Basert på disse faktorene har jeg valgt ut «motiverende faktorer» som en variabel under rekruttering.

Denne studien undersøker hvordan problemer knyttet til klima og miljø er assosiert til ulovlige politiske handlinger, og det benyttes dermed spørsmål som relaterer seg til dette. Elevene ble spurt «I hvilken grad tror du de følgende problemene er en trussel mot verdens fremtid?», hvor 4 av 11 av spørsmålene omhandlet klima, miljø og bærekraft. En faktoranalyse av problemene: «Forurensning», «Klimaendringer», «Tap av biologisk mangfold, utryddelse av arter» og «Vannmangel» resulterer i en faktor med varians fra

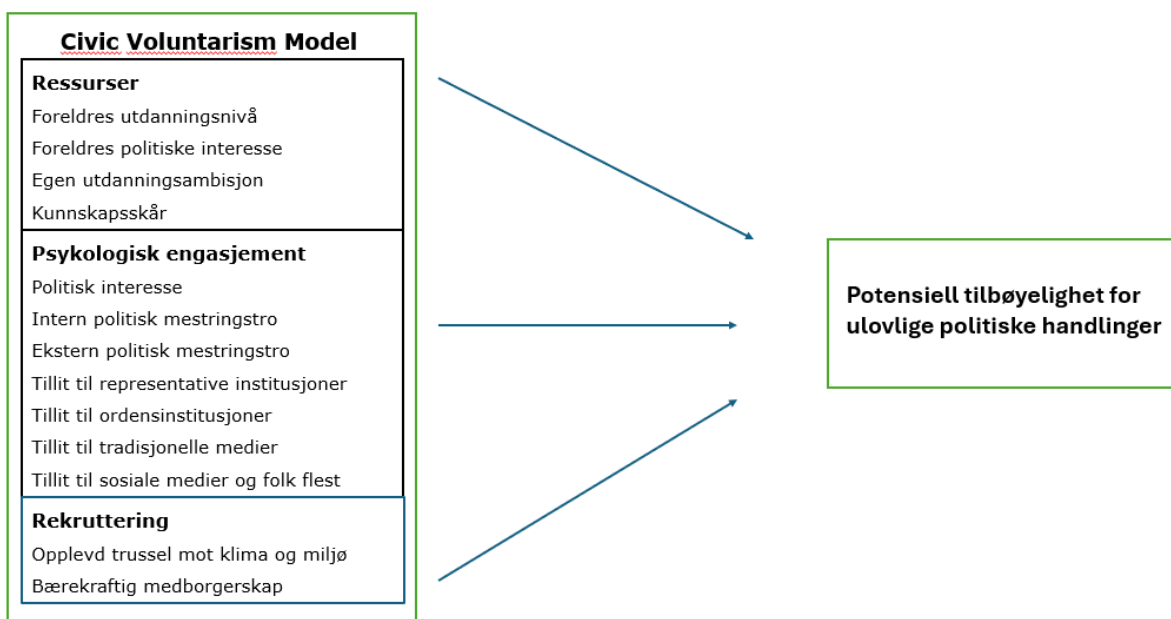
,708 - ,831, som ble slått sammen til en indeks for «Trussel mot klima og miljø» (Chronbach's $\alpha = 0,801$).

I tillegg til elevens bekymringer, eksisterer det i spørreskjemaet spørsmål om elevens politiske og etiske forbrukeratferd, og deres bærekraftige atferd. Dette er relatert til bærekraftig medborgerskap (Solhaug, 2021). Elevene ble spurt om «I løpet av de siste 12 månedene, hvor ofte har du gjort eller bedt dine foreldre eller foresatte om å gjøre disse tingene?», med svaralternativ «ofte», «noen ganger», «sjelden» og «aldri». Under politisk- og etisk forbrukeratferd er det 3 spørsmål som handler om miljø, klima og bærekraft: «Unnlatt å kjøpe varer hvis produksjonen påvirker miljøet negativt», «Bare kjøpt varer som kan gjenvinnes etterpå» og «Kjøpt miljøvennlige varer». Disse tre danner indeksen for «Forbrukermedborgerskap», med en varians fra ,730 - ,855 (Chronbach's $\alpha = 0,868$).

Oppsummering av variabler

Under vises figur 1, som samlet illustrerer alle variabler som undersøkes i denne studien. Jeg vil her presisere at dette ikke er en konkret oversettelse av Verba et al., (1995) sin modell, og at det er gjort en rekke endringer fra original modell. Illustrasjonen er ment til å gi en oversikt over hvilke faktorer som analyseres. Den er ikke ment til å peke på hvilke faktorer som konkret fører til ulovlige politiske handlinger, og den benyttes dermed ikke som en kausalmodell.

Figur 1: Analytisk modell

3.4.3 Målenivå og koding

Variablene slik de er beskrevet over er benyttet i de bivariate analysene, hvor alle variablene befinner seg på nominal- og ordinalnivå. Slike «variabler kan ikke uten videre tas inn som uavhengige variabler i regresjonsanalyse» (Johannesen et al., 2016, s. 338). Dette er basert på logikken om at det ikke noe eksakt intervall mellom verdier i variabler på ordinalnivå. Det er for eksempel ikke fastsatt hva som er forskjellen på svært høy politisk interesse og høy interesse. Slike nyanser kan tolkes, men ettersom regresjonsanalysen «gir koeffisienter som tolkes som gjennomsnittlig endring i Y når X er en verdienhet høyere» (Johannesen et al., 2016, s. 338), har jeg valgt tre ulike metoder for å slå sammen variabler til skalaer og indekser. Til de bivariate analysene er variablene slått sammen og delt på hverandre slik at enhetenes verdi på ulike spørsmål slås sammen til en gjennomsnittsverdi, og deretter plasserer i en av verdiene. På regresjonsanalysene er det derimot benyttet to metoder. Variabler som består av flere spørsmål settes sammen til en råindeks, hvor en får en kontinuerlig variabel bestående av flere verdier. De variablene som består av kun et spørsmål, har jeg valgt å dummykode, med unntak av variabelen «kunnskapsskår». Dette er gjort for å kunne se hvordan de ulike verdiene innad i de uavhengige variablene forklarer variansen på den avhengige.

En dummyvariabel er en variabel hvor den aktuelle verdien har blitt kodet til 1, hvor alle andre verdier i variabelen er kodet til 0. Det lages så en dummyvariabel for alle verdier i den uavhengige variabelen, med unntak av en verdi. Den som ikke lages om til dummyvariabel fungerer som referanse til de andre. På denne måten kan en identifisere om for eksempel gruppen med «Fullstendig tillit» har signifikant andre verdier på den avhengige, sammenlignet med de som har «Svært høy» (Johannesen et al., 2016, s. 339). Alle dummyvariablene er utarbeidet ved å benytte den operasjonaliseringen som er beskrevet over.

3.5 Validitet og reliabilitet

Gjennomføringen av ICCS-undersøkelsen innebærer omfattende utvelgelsesprosesser og har strenge kriterier for kvalitetssikring. Storstad et al. (2023) påpeker i NTNU sin delrapport at IEA har strenge krav for deltakelse og gjennomføring, og at kun Malta hadde høyere deltakelsesandel enn Norge (s. 37). Det pekes derimot på noen metodiske forhold som kan ha påvirket resultatene. Av de forholdene som trekkes fram i «Ett steg fram og to tilbake» vil jeg trekke fram leseferdigheter og elevers testmotivasjon som særdeles relevant for denne undersøkelsen (Storstad et al., 2023). Rapporten gjengir forskning som tilsier at leseferdigheter er på sitt mest ujevne mellom kjønn i 10 – 16 årsalderen, og at kvalitet på gjennomføring kan bli påvirket av elevenes motivasjon. Det pekes på at studien har høy grad av begrepsvaliditet, men at mye av det som måles kan

være knyttet til elevens motivasjon for å gjennomføre, heller enn deres forståelse for de ulike fenomenene (Storstad et al., 2023, s. 41). En måte å måle elevens motivasjon, blir dermed å vurdere hvor lang tid eleven brukte på besvarelsen (Storstad et al., 2023, s. 44).

Prosesen i dette arbeidet har avdekket en rekke inkonsistente svar, som nevnt tidligere i operasjonalisering av den avhengige variabelen. Det ble spesielt bemerket en rekke svar som pekte i retningen av at noen elever har drevet med hurtig avkrysning, uten å lese nøye gjennom hva det svares på. Dette resulterte i noen inkonsistente svar, og en kunne argumentert for at slike svar skulle vært ekskludert ettersom det ikke er mulig å vite hvilke påstander eleven faktisk står inne for. De 164 som en antar har inkonsistente svar utgjør ca. 2% av hele utvalget. Ved å inkludere de inn i en større gruppe medieres effekten. Dette tas i betraktning når resultatene vurderes.

Når det gjelder intern validitet eksisterer det kompleksiteter knyttet til sammensatte mål, enten i form av skalaer eller indekser. Indeksene er satt sammen av en rekke spørsmål med hensikt å måle et teoretisk fenomen, hvor begrepsvaliditeten er basert på flere faktorer. Noen av variablene er ikke endimensjonale begrep, og det eksisterer dermed en usikkerhet om de etablerte indeksene dekker over hele omfanget av begrepene. Dette kan påvirke den ytre validiteten. Ved å slå sammen en rekke variabler får en dermed noen flere bortfall, særlig i bivariate og multivariate analyser, hvor en undersøker enhetens fordeling på flere variabler. Bruttoutvalget var på ca. 6890 enheter, men som av tilfeldige grunner ble et nettoutvalg på ca. 5590 enheter. Dette er tilfeldige årsaker som sykdom og andre årsaker som oppstår på skolen. Av nettoutvalget er det ikke benyttet noen variabler hvor andel «bortfall» er over 20%. Det betyr at andel som har svart på alle de spørsmålene som benyttes i denne undersøkelsen varierer fra 4600 – 5590, men hvor gjennomsnittet ligger rundt 4800, altså en svarprosent på rundt 85% av nettoutvalget. Grunnlaget for at det er færre enheter er sammenslåingen av spørsmål til indekser, hvor de som ikke har besvart alle forsvinner. Dette gjelder primært for de bivariate analysene, men ikke på regresjonsanalysene. Der vil de elevene som har svart på noen spørsmål bli inkludert i råindeksene.

Med hensyn til begrepsvaliditet, er metodene som ble benyttet forklart i avsnittet om operasjonalisering. Særlig hvordan begrepene fra etablert teori, er implementert i ICCS-materialet. Alle mål som er slått sammen oppfyller minstekrav om korrelasjon på ,40, og noen av indeksene knyttet til tillit kunne vært slått sammen ettersom de korrelerte over dette nivået (Ringdal, 2014, s. 359). Derimot ble de ikke slått sammen ettersom de er plukket ut til å måle til dels ulike teoretiske fenomen. Tillit til representative institusjoner og ordensinstitusjoner er et slikt eksempel. De kunne statistisk vært slått sammen til «tillit til offentlige institusjoner, men er i denne undersøkelsen adskilt. Det på bakgrunn

av teorien, hvor ordensinstitusjoner spiller en betydningsfull rolle knyttet opp til den avhengige variabelen, og hvor representative institusjoner fungerer som en forlengende arm knyttet til ekstern politisk mestringstro. Konstruksjonen av indeksene er dermed basert på statistisk sammenheng og om de teoretisk samsvarer med hverandre.

Begrepet sosioøkonomisk bakgrunn, som i denne undersøkelsen faller inn under kategorien «ressurser», har en noe mangelfull dekning. ICCS-undersøkelsen stiller elevene spørsmål om foreldres utdanning og deres arbeid. Jeg har i denne undersøkelsen kun benyttet meg av elevenes oppgitte svar knyttet til foreldres utdanning. Til fordel burde også foreldres arbeid vært benyttet, men på grunnlag av mye forskjellige svar ble dette ekskludert. Dette er en svakhet, ettersom et av hovedpremissene i CVM modellen er tilgang på materielle goder. Foreldres utdanning er også basert på elevens svar, noe som kan problematiseres ettersom ikke alle barn vet hvilket utdanningsnivå foreldrene besitter. Jeg vil av den grunn presisere at sosioøkonomisk bakgrunn som variabel er mangelfull i denne undersøkelsen, og at jeg deretter ikke benytter begrepet, men heller deler det inn i de aspektene som datamaterialet tilbyr, og adresserer det deretter.

Mange av spørsmålene som inkluderes i denne undersøkelsen er basert på elevens påstander eller holdninger knyttet til ulike fenomen. Den avhengige variabelen undersøker i teorien en hypotetisk virkelighet, ettersom det handler om hva elevene selv ser for seg at de kan gjøre, ikke hva de har gjort. Dette inkluderer et ekstra usikkerhetsmoment ettersom slike holdninger fort kan endre seg.

4.0 Analyse

4.1 Innledning

Dette kapittelet undersøker resultatene fra de bivariate krysstabellene og fra de lineære regresjonene. Analysen er strukturert etter de tre underkategoriene fra CVM modellen, altså *ressurser*, *motivasjon* og *rekruttering*. Dette vil gjelde for både krysstabellene og regresjonsanalysene. Hensikten er først å etablere innsikt i hvordan de ulike gruppene fordeler seg på ulike variabler. Deretter kontrolleres det for hvilke variabler som viser signifikante forskjeller mellom gruppene, og hvilke variabler som bidrar med sterkest forklaringskraft. Analysen vil også vurdere i hvilken retning og styrke de etablerte hypotesene fra teorien, samsvarer eller ikke samsvarer med resultatene.

4.2 Bivariate analyser

4.2.1 Ressurser

Den første komponenten i CVM modellen er ressurser, som i denne studien er målt ved elevens kunnskapsskår, foreldres utdanningsnivå, foreldres politiske interesse og elevens egne utdanningsambisjoner. Tabell 5 viser at tre av fire variabler er statistisk signifikant. Foreldres utdanningsnivå viser noen svake forskjeller i form av en forskjell i prosentandel på universitets og høyskole, og på videregående. Forskjellen peker i retning at en høyere andel av «Nei-gruppen» har foreldre med høyere utdanning, og en høyere andel av «Ja-gruppen» har foreldre med lavere utdanning. Politisk interesse viser ikke noen forskjeller mellom gruppene, og er heller ikke statistisk signifikant. Denne variabelen er også basert på elevens oppfatning av foreldres interesse, ikke foreldrenes faktiske politiske interesse. Derimot på elevens egne utdanningsambisjoner er det en vesentlig høyere prosentandel av «Nei-gruppen» som ser for seg å gå på universitet eller høyskole, med en differanse på 12,3 prosentpoeng. Forskjellen snur på de som anser grunnskolen som høyeste utdanning, hvor en høyere prosentandel av «Ja-gruppen» befinner seg. En derimot liten differanse på 7,5 prosentpoeng. Oversiktsanalysen av ressurser viser at det er signifikante forskjeller i gjennomsnittlig kunnskapsskår mellom gruppene. Det er noen forskjeller i foreldres utdanning, men disse er små. Det er ingen forskjeller når det kommer til foreldres politiske interesse, men en stor forskjell i skolemotivasjon. Forskjellene utpeker seg på det høyeste nivået og på det laveste utdanningsnivå, hvor «Ja-gruppen» er lavere representert på høyere utdanning, og motsatt på lavere utdanning.

Tabell 5: Vilje til ulovlige politiske handlinger opp mot variabler under kategorien «ressurser».

Variabel	«Nei- gruppen»	«Ja- gruppen»	N
Kunnskapsskår *** (gjennomsnittsskår)	561	492	4863
Foreldres utdanningsnivå etter ISCED skala ***			
- <i>Universitet- og høyskole</i>	58,3	50,8	4548
- <i>Fagskole</i>	28,4	31,2	
- <i>Videregående</i>	13,3	17,9	
Politisk interesse foreldre			
- <i>Interesse for</i>	77,1	77,3	4760
- <i>Ikke interesse for</i>	22,9	22,7	
Elevens høyeste utdanningsambisjon ***			
- <i>Universitet- og høyskole</i>	55,4	43,1	4889
- <i>Fagskole</i>	16,1	16,6	
- <i>Videregående</i>	17,3	21,7	
- <i>Grunnskole eller mindre</i>	11,1	18,6	

*:p<0,05, **:p<0,01, ***:p<0,001

4.2.2 Motivasjon og tillit

Motivasjon og tillit inneholder i denne analysen 6 variabler, av disse viser 5 en signifikant statistisk sammenheng. Analysen er delt i to tabeller, hvor tabell 6 undersøker de variablene som også er en del av CVM, og hvor tabell 7 tar for seg variabler knyttet til tillit.

Politisk interesse og -mestringstro

Fordelingen i krysstabellen indikerte ingen forskjeller mellom gruppene når det gjaldt elevens egen oppfatning av politisk interesse. Dette bekreftes gjennom fordeling av prosentandel. Derimot viste politisk mestringstro noen signifikante forskjeller. På intern politisk mestringstro, som omhandlet elevens egen oppfatning av evner knyttet til politisk deltakelse, viser fordelingen en høyere prosentandel av «ja-gruppen» som befinner seg på «veldig bra». Lignende resultater kommer fram på ekstern politisk mestringstro, hvor spørsmålene handlet om følelsen av avmakt. En større prosentandel er «svært enig» i at politikere har for mye makt og bryr seg for lite om unges- og vanlige folks ønsker. Her er også differansen på 10 prosentpoeng, noe som indikerer at «Ja-gruppen» har en noe høyere intern mestringstro, og en noe lavere ekstern mestringstro.

Tabell 6: Vilje til ulovlige politiske handlinger opp mot variabler under kategorien «motivasjon og tillit».

Variabel	Verdier	«Nei-gruppen»	«Ja-gruppen»	N
Politisk interesse	<i>Interesse:</i>	31,4	30,5	4877
	<i>Ikke interesse:</i>	68,6	69,5	
Intern politisk mestringstro ***	<i>Veldig bra:</i>	23,8	34,8	4748
	<i>Litt bra:</i>	53,6	55,2	
	<i>Ikke bra:</i>	22,6	10	
Ekstern politisk mestringstro ***	<i>Svært enig:</i>	9,8	20,8	4708
	<i>Enig:</i>	62,7	65,7	
	<i>Uenig:</i>	27,5	13,4	

*: $p < 0,05$, **: $p < 0,01$, ***: $p < 0,001$

Tillit

Som en forlengende arm til politisk mestringstro er også grad av tillit til ulike aktører relevant for å vurdere ekstern politisk mestringstro, i tillegg til hvordan gruppene varierer i grad av tillit til ulike aktører. Tillit til offentlige institusjoner hevdes å være teoretisk på linje med ekstern politisk mestringstro/systemresponsivitet, og en forventning er dermed at fordelingen arter seg likt fra ekstern politisk mestringstro.

Krysstabellen viser derimot at de to gruppene fordeler tilliten sin til representative institusjoner tilnærmet identisk. Derimot er det ordensinstitusjonene som viser til signifikante forskjeller mellom gruppene. En middels forskjell på 11,3 prosentpoeng viser at det er en noe større grad av tillit til ordensinstitusjoner hos «Nei-gruppen».

I forhold til «tillit til tradisjonelle medier» og «sosiale medier og folk flest» viser «Ja-gruppen» en høyere grad av tillit. På verdien *fullstendig* er det en liten til middels forskjell i prosentandel av «Ja-gruppen», med en differanse på 8,8 prosentpoeng på tradisjonelle medier, og 11,9 på sosiale medier og folk flest. Dette viser at «Ja-gruppen» stoler mer på informasjonen de blir presentert, sammenlignet med «Nei-gruppen».

Tabell 7: Vilje til ulovlige politiske handlinger opp mot variabler under kategorien «motivasjon og tillit».

Variabel	Verdier	«Nei-gruppen»	«Ja-gruppen»	N
Tillit til representative institusjoner ***	<i>Fullstendig:</i>	31,0	29,4	4795
	<i>Ganske mye:</i>	60,9	59,8	
	<i>Lav grad:</i>	8,2	10,7	

Tillit til rettsvesen, politi og forsvar	<i>Fullstendig:</i>	51,9	40,6	4621
	<i>Ganske mye:</i>	43,2	50,5	
	<i>Lav grad:</i>	4,9	8,8	
Tillit til tradisjonelle medier	<i>Fullstendig:</i>	8,8	17,6	4855
	<i>Ganske mye:</i>	58,1	51,8	
	<i>Lav grad:</i>	33,1	30,6	
Tillit til sosiale medier og folk flest ***	<i>Fullstendig:</i>	3,4	15,3	4836
	<i>Ganske mye:</i>	52,2	51,8	
	<i>Lav grad:</i>	44,4	32,9	

*: $p < 0,05$, **: $p < 0,01$, ***: $p < 0,001$

4.2.3 Rekruttering

Denne studien utforsker holdninger til miljø og bærekraft som potensielle motiverende tema/drivkrefter for ulovlige politiske handlinger. Dette konseptet, kjent som «issue engagement», eller saksbasert engasjement, betraktes som en rekrutterende faktor i CVM modellen (Verba et al., 1995, s. 391). Holdninger og atferdsmønster knyttet til klima og bærekraft viser generelt små forskjeller mellom gruppene. Når det kommer til etiske valg knyttet til forbruk, altså forbrukermedborgerskap, viser «Ja-gruppen» en høyere prosentandel på verdien *ofte*, en forskjell i 9,8 prosentpoeng. Overraskende nok, avslører tabellen at «Nei-gruppen» har en større prosentandel som «I stor grad» er bekymret for klima og miljø, med en forskjell på 12 prosentpoeng. Denne forskjellen virker overraskende, ettersom en forventet en høyere grad av bekymring for klima og miljø hos «Ja-gruppen».

Tabell 8: Vilje til ulovlige politiske handlinger opp mot variabler under kategorien «rekruttering».

Variabel	Verdier	«Nei-gruppen»	«Ja-gruppen»	N
Forbrukermedborgerskap ***	<i>Ofte</i>	13,0	22,2	4716
	<i>Noen ganger</i>	41,8	45,2	
	<i>Sjelden</i>	26,1	21,0	
	<i>Aldri</i>	19,1	11,6	
Oppfattelse av trussel mot klima og miljø	<i>Stor grad</i>	80,7	68,7	4818
	<i>Noen grad</i>	15,6	27,0	
	<i>Liten grad</i>	3,7	4,3	

*: $p < 0,05$, **: $p < 0,01$, ***: $p < 0,001$

4.3 Oppsummering av bivariate analyser

Gjennom CVM modellen har de bivariate analysene vist noen signifikante forskjeller mellom gruppene. De som viser tilbøyelighet for ulovlige politiske handlinger har generelt lavere kunnskapsskår, høyere intern politisk mestringstro og lavere eksternt politisk mestringstro. En større andel av «Ja-gruppen» viser også stor grad av tillit til sosiale medier og folk flest sett opp mot «Nei-gruppen». Klima, miljø og bærekraft som motiverende tema viste derimot mindre forskjeller, hvor det faktisk var «Nei-gruppen» som var høyest representert under bekymring for fremtiden knyttet til klima og bærekraft.

4.4 Regresjon

4.4.1 Ressurser

Under følger lineær regresjon av variabler som faller under kategorien *ressurser*. Tabellen er delt inn i to modeller, hvor modell 2 komplementerer med kunnskapsskår. I tillegg er komplementærvariabel *kjønn* inkludert.

Tabell 9: Lineær regresjon av variabler under kategorien «Ressurser».

Ressurser	Modell 1 ($R^2 = ,018$)		Modell 2 ($R^2 = ,107$)	
	B	beta	B	Beta
Konstant	14,702		46,224	
Kjønn Gutt (Ref.)				
Jente	-3,132	-0,081 ***	-1,722	-0,045 **
Foreldres utdanning				
Videregående (Ref.)				
Fagskole/bransjeutdanning	-2,061	-0,049 *	,017	0,000
Høyere utdanning	-2,455	-0,063 **	,985	0,025
Utdanningsambisjon				
Ungdomsskole (Ref.)				
Videregående skole	-3,122	-0,062 **	-1,557	-0,031
Fagskole/bransjeutdanning	-3,544	-0,069 ***	-,373	-0,007
Høyere utdanning	-5,141	-0,133 *	,268	0,007
Foreldres politiske interesse				
Lav/ingen interesse (Ref.)				
Medium til høy interesse	,982	0,021	2,005	0,043 **
Kunnskapsskår				
			-,072	-0,335 ***

*: $p < 0,05$, **: $p < 0,01$, ***: $p < 0,001$

Tabell 9 presenterer resultatene fra en multipl lineær regresjon av de uavhengige variablene som befinner seg under kategorien «Ressurser». Det er gjennomført to analyser, hvor kunnskapsskår inkluderes i modell 2. Dette er gjort for å undersøke hvordan de andre variablene responderer når den variabelen som antas å ha sterkest teoretisk forankring til den avhengige inkluderes. Den forklarte variansen av modell 1 er beskjedent med 1,8%, men samtlige variabler, med unntak av foreldres politiske interesse viser signifikante forskjeller mellom gruppene. Med gutt som referansekategori, vises det at det å være jente, har en negativ forklaringskraft på tilbøyelighet til å utføre politiske handlinger. På foreldres utdanning og egen utdanningsambisjon viser analysen en tydelig retning. For hvert økende nivå av utdanning som undersøkes, observeres det høyere standardisert betakoeffisient i negativ retning. Dette indikerer at høyere nivå av utdanningsambisjoner og foreldres utdanning har en negativ effekt på vilje til å utføre sivil ulydighet. Det må presiseres at modell 1 har lav varians, og at disse resultatene ikke har noen betydelig styrke.

Ved å inkludere elevens kunnskapsskår blir derimot resultatene av en helt annerledes karakter. Forklart varians stiger til 10,7%, noe som tilsier at elevens kunnskapsskår står for 8,9 av forklaringsvariansen. Foreldres utdanning og egen utdanningsambisjon har ikke lenger signifikante betaverdier i modell 2, men foreldres politiske interesse har blitt signifikant. Kjønnsforskjellene ligner resultatene fra modell 1, men er av svakere karakter. Dette indikerer at elevens kunnskapsskår er den mest innflytelsesrike variabelen med kraftigst forklaringsvariens av de som er tilhører kategorien «Ressurser». Resultatene støtter også under *H1a*, som antydte at høyere kunnskapsskår forklarer tilbøyelighet for ulovlige politiske handlinger i en negativ retning. Betaverdien viser signifikans i negativ retning, altså at høyere kunnskapsskår er negativt assosiert med vilje til ulovlige politiske handlinger.

Operasjonaliseringen og målingen av *H1b* viser seg å være mer utfordrende. Ved kontroll for kunnskapsskår er det ikke signifikante forskjeller mellom barn av foreldre med høyere utdanning opp mot de som ikke har høyere utdanning. Det samme gjelder for utdanningsambisjoner; de som har ambisjoner om høyere utdanning skiller seg ikke lenger fra de som ønsker å avslutte skolegangen etter grunnskolen. Ut fra analysen kan en dermed si at foreldres utdanning, egen utdanningsambisjon eller foreldres politiske interesse ikke bidrar som noe sterke forklaringsfaktorer til elevens potensielle tilbøyelighet for ulovlige politiske handlinger.

4.4.2 Motivasjon og tillit

Under følger lineær regresjon av variabler som faller under kategorien *motivasjon* og *tillit*. Tabellen er illustrert med to modeller, hvor det først kontrolleres for de variablene

som er del av CVM modellen, og deretter inkluderes en rekke variabler som omhandler tillit. Komplementærvariabel *kjønn* er inkludert i begge modeller.

Tabell 10: Lineær regresjon av variabler under kategorien *Motivasjon og tillit*.

Motivasjon og tillit	Modell 3 ($R^2 = 14,1$)		Modell 4 ($R^2 = 21,0$)	
	B	Beta	B	Beta
Konstant	45,950		48,675	
Kjønn Gutt (Ref.)				
Jente	-2,726	-,071 ***	-1,967	-,051 ***
Politisk interesse				
Lav/ingen interesse (Ref.)				
Høy/Middels interesse	-3,086	-,071 ***	-2,161	-,053 ***
Politisk mestringstro	-1,114	-,293 ***	-,959	-,252 ***
Ekstern politisk mestringstro	-2,465	-,226	-2,003	-,184 ***
Tillit til representative institusjoner			-,544	-,068 **
Tillit til ordensinstitusjoner			1,869	,176 ***
Tillit til tradisjonelle medier				
Lav grad (Ref.)				
Fullstendig			7,988	,131***
Ganske mye			-1,949	-,050 **
Tillit til sosiale medier og folk flest			-2,821	-,175 ***

*: $p < 0,05$, **: $p < 0,01$, ***: $p < 0,001$

Analysen av variablene under motivasjon og tillit er delt inn i to modeller. Modell 3 inneholder de viktigste momentene fra CVM, nemlig politisk- interesse og mestringstro, og modell 4 inkluderer i tillegg en forlengelse av ekstern politisk mestringstro i form av tillit til offentlige institusjoner da representative- og ordensinstitusjoner, og tillit til medier og folk flest.

Modell 3 viser en forklart varians på 14,1%, hvor kjønn forblir lik slik den var under kategorien ressurser. Politisk interesse viser samme resultat, og med tanke på de tidligere krysstabellene gir dette mening, da det var tilnærmet identisk fordeling på de to gruppene i de bivariate krysstabellene. Politisk mestringstro viser derimot en sterkere forklaring. Verdien 1 betegner høy mestringstro, og verdien 4 betegner lav. Beta koeffisienten peker i negativ retning, noe som dermed indikerer at lavere verdi på råindeksen, forklarer en høyere verdi på den avhengige variabelen. Altså at de med høyere grad av politisk mestringstro viser en økt tilbøyelighet for ulovlige politiske handlinger. Ekstern politisk mestringstro følger et lignende mønster som intern. Skalaen er satt opp med verdier 1- 4, hvor 1 indikerer svært lav politisk mestringstro. Lavere verdi er også her forbundet med høyere verdi på den avhengige variabelen. Altså at lavere

ekstern politisk mestringstro er korrelert med høyere grad av tilbøyelighet for ulovlige politiske handlinger. Dette er i tråd med *H2a*, som antydte at høy intern- og lav ekstern politisk mestringstro er forbundet med ulovlige politiske handlinger. Det som mangler fra *H2a* er dermed å sjekke for tillit til representative institusjoner, altså politikere og myndigheter.

Modell 4 er en forlengelse av modell 3, hvor aspekter knyttet til tillit er inkludert. Forklart varians stiger fra 10,5% til 21%. Første variabel, tillit til representative institusjoner viser ingen signifikante koeffisienter eller verdier. Dette tilsier at det ikke er forskjell i tillit til representative institusjoner blant de som viser tilbøyelighet for- og de som ikke viser tilbøyelighet for ulovlige politiske handlinger. *H2a* blir dermed utfordret ved at antatt assosiasjon ikke stemmer. Forskjeller gjør seg derimot gjeldende på ordensinstitusjoner, hvor det å ha fullstendig tillit til politi, rettsvesen og forsvar har en positiv betakoeffisient på tilbøyelighet for ulovlige politiske handlinger. Dette forklares ved at tillit er målt etter fire verdier, hvor 1 representerer fullstendig tillit, og 4 representerer ikke noe tillit. Analysen viser dermed at lavere grad av tillit til ordensinstitusjoner, er assosiert med høyere tilbøyelighet for ulovlige politiske handlinger.

Når det kommer til tradisjonelle medier er forklaringen av svakere karakter. Denne variabelen består av et enkeltstående spørsmål, og det er av den grunn dummykodet. Det er signifikante forskjeller på de med fullstendig grad av tillit, sjekket opp mot de som har lav grad av tillit. Retningen er positiv, hvor høyere grad av tillit til tradisjonelle medier er korrelert med en økning i tilbøyelighet for ulovlige politiske handlinger. Koeffisienten er svak, så det tillegges mindre betydning. Når det kommer til sosiale medier og folk flest er det derimot noen større forskjeller. Det er en negativ betakoeffisient knyttet til sosiale medier og folk flest, og til ulovlige politiske handlinger. Målingene følger samme 1-4 skala, med 1 for fullstendig tillit, og viser dermed en negativ koeffisient. Når en øker tilliten, øker altså tilbøyeligheten. *H2b* antydte nettopp denne retningen som forklaring, hvor de som viser tilbøyelighet, også viser høyere nivå av tillit til sosiale medier.

Oppsummert viser regresjonene under motivasjon og tillit at de variablene som har sterkest forklaring på den avhengige er intern- og ekstern politisk mestringstro, tillit til ordensinstitusjoner og tillit til sosiale medier og folk flest.

4.4.3 Rekruttering

Under følger lineær regresjon av variabler som faller under kategorien *rekruttering*. Tabell 11 består av en modell, hvor kjønn er inkludert som komplementærvariabel.

Tabell 11: Lineær regresjon av variabler under kategorien Rekruttering.

Rekruttering	Modell 5 ($R^2 = 3,9$)	
	B	Beta
Konstant	19,922	
Kjønn Gutt (Ref.)		
Jente	-3,951	-,104 ***
Klima og miljø som trussel for framtiden	,073	,009
Forbrukermedborgerskap	-1,319	-,182 ***

*: $p < 0,05$, **: $p < 0,01$, ***: $p < 0,001$

Regresjonen viser de to variablene som omhandler elevens opplevde trussel mot klima og miljø, og deres egne forbrukermønster knyttet til det å boikotte eller begå andre etiske forbrukervalg på bakgrunn av klima og miljø. Analysen viser en beskjeden forklart varians på 3,9%. Analysen viser at kjønn er signifikant, hvor resultatene er lik de tidligere analysene. Koeffisientene på «opplevd trussel» er tilnærmet 0. Disse resultatene burde ses i lys av de tidligere krysstabellene, som indikerte at svært mange enheter, både på «ja-gruppen» og «nei-gruppen» viste en høy grad av bekymring. Det som kan bemerkes er at det ikke er noen betydelig forskjell mellom gruppene når det gjelder En kan derfor ikke si at elevenes opplevde trussel ikke forklarer tilbøyelighet for ulovlige politiske handlinger, men heller at det ikke vises noen forskjeller mellom gruppene.

Den siste variabelen «forbrukermedborgerskap/boikotting» viser noe andre resultater enn opplevd trussel for framtiden. Her peker koeffisientene mer i retning av det som ble antatt gjennom $H3$, hvor de som viser tilbøyelighet også viser større engasjement for klimarelatert arbeid. Derimot antar også $H3$ at de som viser tilbøyelighet for ulovlige politiske handlinger er mer bekymret for klima og miljø, satt opp mot de som ikke er tilbøyelig. Denne hypotesen blir dermed utfordret, ettersom dette avvises gjennom både de bivariate krysstabellene, men også den lineære regresjonsanalysen.

4.5 Oppsummerende regresjonsanalyse

Tabell 12 inkluderer alle variabler som har demonstrert betydningsfull forklaringskraft på den avhengige variabelen. Ved å sette sammen alle variablene, som tidligere var adskilt under de tre kategoriene *ressurser*, *motivasjon* og *tillit*, og *rekruttering*, viser analysen en samlet varians på 25,2%.

Tabell 12: Lineær regresjon av alle «betydningsfulle» variabler.

	Modell 6 ($R^2 = 25,2$)	
	B	Beta
Konstant	82,652	
Kjønn Gutt (Ref.)		
Jente	-907	-,024
Kunnskapsskår	-059	-,280 ***
Intern politisk mestringstro	-1,033	-,274 ***
Ekstern politisk mestringstro	-1,333	-,123 ***
Tillit til ordensinstitusjoner	,420	,040 **
Tillit til sosiale medier og folk flest	-2,475	-,154 ***
Forbrukermedborgerskap/boikott	-,645	-,089 ***

*: $p < 0,05$, **: $p < 0,01$, ***: $p < 0,001$

Ved å inkludere alle variablene viser tabellen at kjønn ikke lenger er signifikant, hvor de andre forklaringsvariablene jevner ut forskjellene mellom referansekategorien gutter og jenter. De standardiserte betakoeffisientene illustrerer tydelige retninger på forklaringen, og i kombinasjon med den justerte R^2 gis det god innsikt i hvilke variabler som har forklaringskraft. Høyere kunnskapsskår er negativt korrelert med ulovlige politiske handlinger, og står alene for en forklart varians på 9,2 %. Høyere intern- og lavere ekstern politisk mestringstro er positivt korrelert, hvor det er intern mestringstro som bidrar med sterkest forklaringskraft av de to, på 10,5% opp mot 1,7% på ekstern mestringstro. Høy tillit til ordensinstitusjoner viser tabell 12 ingen forklaringskraft, noe som indikerer at variablene fra de andre kategoriene medierer effekten det har på ulovlige politiske handlinger. Høy tillit til sosiale medier er positivt assosiert, med en forklart varians på 6%, og hyppighet i gjennomføring av «medborgerhandling» er positivt assosiert med en varians på 1,2%. Oppsummert er det dermed elevens kunnskapsskår, den interne politiske mestringstroen og grad av tillit til sosiale medier som viser størst forklaringskraft på ulovlige politiske handlinger basert på de variablene som er inkludert i denne studien.

5.0 Drøfting av forklaringsvariabler

5.1 Innledning

Dette kapittelet har som formål å vurdere analysens funn opp mot tidligere forskning og teori, og jeg vil her drøfte sammenhengen av analysene, for å belyse studiens overordnede problemstilling: «*Hvilke faktorer påvirker og er assosiert med norske ungdommers vilje til framtidig deltakelse i ulovlige politiske handlinger?*».

5.2 Ressurser

Under kategorien ressurser er den variabelen med sterkest forklaringskraft; elevens kunnskapsskår. Elever som skårer høyt på kunnskapsskåren til ICCS, er jevnt over mindre tilbøyelig til å potensielt utføre ulovlige politiske handlinger. Dette var i tråd med forventningene i forkant, basert på Hahn-Laudenbergs lignende studie av 2016-datamaterialet, og delrapporten til ICCS 2022 fra NTNU (Hahn-Laudenberg, 2024; Storstad et al., 2023). Bakenforliggende årsaker til kunnskapsskåren er blant annet forklart med foreldres utdanningsnivå, hvor barn med foreldre av høyere utdanning skårer signifikant bedre enn de med foreldre med lavere utdanning (Storstad et al., 2023, s. 61). Det kan også tenkes at skolen, eventuelt at elevens egeninteresse for skolefag kan ha en medierende effekt på kunnskapsskåren.

Denne studien forsøkte å benytte foreldres utdanningsnivå som en faktor for å forklare sosioøkonomisk ståsted. Ettersom en av hovedkomponentene i CVM modellen var tid og tilgang på penger, skulle en helst også kunne sagt noe om foreldrenes inntekt. Dette ville trolig bidratt med ytterligere informasjon om hvilke faktorer som er assosiert med elevens tilbøyelighet for ulovlige politiske handlinger. De variablene som ble inkludert i modell 1 viste en forklart varians på 1,8%, og en kan ut fra de tallene si at foreldres utdanning spilte en marginal rolle i hvorfor elevene svarte slik de gjorde. En kan derimot ikke si at sosioøkonomisk bakgrunn ikke spiller en rolle. Dette fordi at begrepet sosioøkonomisk bakgrunn ikke har blitt tilstrekkelig målt i denne studien.

Mathe (2021) presiserte at foreldres utdanning og politiske engasjement spilte en signifikant rolle for elevens egne politiske engasjement. En kan derfor vurdere om foreldres interesse og engasjement spiller en rolle i utviklingen av interesse for samfunnsfag, som igjen hjelper eleven å oppnå en bedre kunnskapsskår. Dette kan en derimot ikke bekrefte. Det studien faktisk viser er at når det kommer til ulovlige politiske handlinger er det en mindre prosentandel av «Ja-gruppen» som har foreldre på høyere utdanning sammenlignet med «Nei-gruppen». Det er en svak antydning til at barn av foreldre med lavere utdanning viser større tilbøyelighet, men disse resultatene er av svak karakter. Foreldres politiske interesse viser ikke å ha noen forklaringskraft på hvorfor elever viser eller ikke viser tilbøyelighet for ulovlige politiske handlinger.

Dette gir opphav til spørsmål om hvor en skal begynne forklaringen. På den ene siden har du tydelige faktorer som påvirker kunnskapsskåren til elevene, som igjen skal bidra som en forklaring til hvorfor unge potensielt vil utføre ulovlige politiske handlinger. Det blir derfor vanskelig å skape noe klart bilde av «Ja-gruppen». Solhaug (2006) påpeker at effekten foreldres utdanning og interesse har på elevenes potensielle deltakelse minskes etter hvert som elevene blir eldre. Dette kan kobles opp mot resultatene i denne undersøkelsen, hvor forklart varians på de variablene som har med foreldre å gjøre var av liten karakter, men hvor det eleven faktisk presterte på kunnskapstesten var av vesentlig karakter.

Verba et al. (1995) pekte på samfunnskompetanse som et viktig premiss for politisk deltakelse. Denne faktoren måles ved å bruke elevenes kunnskapsskår. For å få med seg innhold og formidle dette i selve testen kreves grunnleggende evner innen lesing og skriving. Det å mestre disse ferdighetene, og det å kunne anvende de godt i testen vil utvilsomt kunne påvirke resultatene i positiv retning. Som nevnt er forskjellene i lese- og skriveferdigheter høyest mellom gutter og jenter i alderen enhetene befinner seg i (Storstad et al., 2023, s. 41). Som både den bivariante krysstabellen som kontrollerte for kjønn, og regresjonene tilsa, var gutter overrepresentert når det kommer til potensiell vilje for ulovlige politiske handlinger. Guttene hadde også signifikant lavere skår enn jentene, særlig på det laveste kunnskapsnivået skilte guttene som tilhørte «Ja-gruppen» seg fra resten. Dette reiser spørsmål knyttet til elevenes lese- og skriveferdigheter, og hvordan lavere nivå av lese- og skriveferdigheter påvirker kunnskapsskåren.

En tolkning kan være at de som viser tilbøyelighet for ulovlige politiske handlinger i mindre grad prosesserer informasjon og anvender informasjonen korrekt. En annen tolkning kan basere seg på at de med lavere kunnskapsskår har lavere motivasjon for selve gjennomføringen av testen, og at det er dette som svekker kunnskapsskåren. Om svakere lese- og skriveferdigheter kan påvirke dette er uvisst, men undersøkelsen viser at skolemotivasjonen hos «Ja-gruppen» er lavere. Det er signifikante forskjeller mellom de som ser for seg høyere utdanning, sammenlignet med de som ikke gjør det. Krysstabellene viser også at «Ja-gruppen» er mindre representert på verdien på høyere utdanning, og høyere representert på lavere. Det er av den grunn rimelig å anta, at enkelte elever har lavere testmotivasjon, og at dette kan være påvirket av både skolemotivasjon generelt, eller svakere lese- og skriveferdigheter.

Kunnskapsskåren måler aspekter knyttet til demokrati og medborgerskap. En kan si at Ja-, og Nei-gruppen har ulike syn på hva handlingsdimensjonen av demokratisk medborgerskap burde innebære, og at denne studien undersøker deres ståsted til ulovlige politiske handlinger på et gitt tidspunkt. Det betyr altså ikke at de kommer til å utføre ulovlige politiske handlinger, eller at deres mening ikke kan endres. Hva som er

riktig er som nevnt definert av «den dominerende gruppes oppfatning av hva som er riktig» (Solhaug, 2021, s. 40). Hva som er *korrekt* å svare på spørsmålene om ulovlige politiske handlinger er det derimot ikke noen fasit på. Det kan være et fenomen som påvirkes av den politiske kulturen, og kan tenkes å være et dynamisk skiftende fenomen, avhengig av det samfunn en lever i og egen posisjon i samfunnet. Hahn-Laudenberg (2024) sin undersøkelse av ICCS materialet fra 2016 konkluderte med at sivil ulydighet ikke nødvendigvis ble forbundet med det å være en god borger. Det er dermed en oppfattelse allerede på ungdomsskolen at ulovlige politiske handlinger, eller *sivil ulydighet*, slik Hahn-Laudenberg kategoriserte det, ikke er ansett som en ønskelig handling. De som besvarer at de er tilbøyelig, viker dermed fra den «dominerende gruppes oppfatning».

Dette kan igjen stamme fra faktorer som har sammenheng med sosioøkonomiske faktorer. Solhaug (2006) identifiserte at kulturell og sosial kapital spilte en betydningsfull rolle når det kom til politisk deltakelse blant unge, så på den ene siden kan en tenke at en bestemt *korrekt* kulturell kapital ikke er assosiert med ulovlige politiske handlinger. På den andre siden kan man vurdere den moderne formen for politisk deltakelse, som i større grad er individualisert og foregår utenfor de formelle politiske sfærene (Amnå et al., 2016; Weiss, 2020). Forklaringskraften til faktorene som omhandler foreldrene er svak, og en kan dermed si at resultatene er mer preget av den sistnevnte, med fokus på individualisert politisk deltakelse. Det kan også påpekes at effekten av faktorer som omhandler foreldre blir mindre betydelig etter hvert som individene blir eldre.

Resultatene i denne undersøkelsen kobler ulovlige politiske handlinger sammen med lavere kunnskapsskår fra ICCS-2022. Altså at det er forbundet med lavere demokratisk kompetanse. Koblingen kan medføre stigmatisering, noe som også kan være problematisk. I et reelt demokrati kan det være viktig å ha medborgere som er i stand til å varsle, og slik gjennomføre ulovlige politiske handlinger når grunnleggende verdier er truet (Sletvold, 2014, s. 168). Kunnskapsskåren er ment til å måle elevenes demokratiske kompetanse (Storstad et al., 2023, s. 19), og det kan på den ene siden virke paradoksalt at det er de med lavere demokratisk kompetanse som faktisk viser tilbøyelighet for ulovlige politiske handlinger. Er det slik at disse elevene visualiserer potensielle trusselfulle scenarioer når de besvarer at de er villig, og at de ser for seg at slike handlinger kan være fruktbare i møte med eventuelle maktovergrep? Dette vil nok kunne tolkes som en særdeles viktig demokratisk kompetanse i seg selv. Slike situasjoner krever nok mer radikale handlinger, og vil nok være nødvendig dersom maktovergrep finner sted. På den andre siden kan en vurdere hvorvidt de i mindre grad skiller mellom ulovlige og lovlige politiske handlinger, og ikke ser for seg de konsekvensene de innebærer? Er det slik at de har en lavere forståelse for at ulovlige

politiske handlinger burde være siste steg i prosessen, og at alle andre lovlige metoder burde først vært forsøkt.

Ulike samfunn har som nevnt ulik terskel for hva som er moralsk akseptert.

Normgrunnlaget for medborgeren innebærer å følge blant annet Daltons (2008a) prinsipp om lovlighet, og slik «anerkjenne og respektere felleskapets regelverk». Det kan her tenkes å være en ferdighet å visualisere i hvilke situasjoner ulovlige politiske handlinger er moralsk akseptable. En kan tenke det innebærer en balansegang mellom det forsvarssjef Erik Kristoffersen skiller mellom å være lydige og lojal. Hvor lydighet representerer det å følge samfunnets lover og regler blindt, mens lojalitet innebærer å stå opp for det som er rett i vanskelige situasjoner (Kristoffersen, 2020). Oppfattede trusler mot demokratiet vurderes i NTNUs delrapport, hvor det presiseres at de med lavere kunnskapsskår har betraktelig lavere kompetanse når det kommer til å oppfatte trusler mot demokratiet. Dette innebærer «ulike situasjoner knyttet til habilitet, ytrings- og pressefrihet, og korrupsjon» (Storstad et al., 2023, s. 80). Denne innsikten peker i retning at ulovlige politiske handlinger vurderes på bakgrunn av andre variabler enn trusler mot demokratiet. Dette ligner ikke på det Sletvold (2014) karakteriserte som *varsleren*, ettersom de har mindre kompetanse i å vurdere virkelige trusler mot demokratiet.

Rainsford (2017) benyttet kategorien *ressurser* som en forklaring på om individet var «i stand til» å delta politisk. Kategorien kan ikke si å ha tjent samme formål i denne studien. CVM (Verba et al., 1995) har snarere blitt brukt som et navigasjonsverktøy i valg av variabler. En vurdering er om kunnskapsskåren kan tolkes som en viktig ressurs i seg selv, og at nivå av demokratisk kompetanse påvirker hvilken deltakelsesform en finner ønskelig å engasjere i. Dette på bakgrunn i at foreldres utdanningsnivå og politiske interesse ikke virker å spille noen signifikant rolle. «Ja-gruppen» er dermed en gruppe borgere fra alle ulike samfunnslag, med noe lavere motivasjon for høyere utdanning og lavere kunnskapsskår.

5.3 Motivasjon og tillit

Som et fundament for politisk deltakelse behøves ifølge Verba et al., (1995) politisk interesse. Hvorvidt det behøves mer eller mindre interesse for å gjennomføre ulovlige politiske handlinger er forskningslitteraturen mer usikker på. Denne studien viste ingen forskjeller i grad av politisk interesse blant de som viser tilbøyelighet sammenlignet med de som ikke viser. Dahl og Stattin (2015) sin studie undersøkte enheter som faktisk hadde gjennomført ulovlige politiske handlinger, og deres funn var det motsatte. De som hadde krysset grensen fra lovlige- til ulovlige politiske handlinger, hadde betydelig høyere politisk interesse. Politisk interesse har også vært positivt assosiert med «forventet deltakelse» i tidligere ICCS-studier (Schulz et al., 2023, s. 52). Funnet indikerer ikke at

de som potensielt viser tilbøyelighet for ulovlige politiske handlinger ikke er politisk interessert. Det som antydes er snarere at det ikke eksisterer forskjeller mellom de som viser tilbøyelighet opp mot de som ikke viser. Det er derfor naturlig å vende til den kraftigste forklaringsvariabelen under motivasjon og tillit, nemlig politisk mestringstro.

Forskningslitteraturen er mer samstemt når det kommer til politisk mestringstro. Det er bred enighet om at intern politisk mestringstro er en kraftig forklarende variabel når det kommer til politisk deltakelse (Verba et al., 1995; Mathe, 2021; Eidhof & de Ruyter; Kahn & Westheimer). Flere reiste derimot spørsmålet om forholdet mellom ulovlige politiske handlinger og politisk mestringstro. Hahn-Laudenberg (2024) konkluderte i sin forskning at det var et felt som behøvde ytterligere dekning. Funnene fra denne studien indikerer at ulovlige politiske handlinger er positivt korrelert med politisk mestringstro. Det er generelt høyere intern mestringstro hos de individene som viser tilbøyelighet, og det er signifikante forskjeller mellom de som har svart lav på spørsmålene om mestringstro og de som har svart høy.

Det er også interessant hvordan ulovlige politiske handlinger er positivt korrelert med lav ekstern politisk mestringstro. Dette ligner på eksempelet med klimaaktivist Jonas Kittelsen, som på den ene siden har troen på seg selv i at en kan påvirke og potensielt flytte det politiske spekteret, men på den andre siden mangler troen på at politikere evner å gjøre det som er nødvendig (Larsen, 2023). Denne kombinasjonen av lav ekstern- og høy intern mestringstro er assosiert med ukonvensjonelle deltakelseformer og gjerne marginaliserte grupper også i andre studier (Eidhof & de Ruyter, 2022; Kahne & Westheimer, 2006, s. 292). Koblingen mellom de to virker i tillegg logisk. Dersom en borger har høy ekstern politisk mestringstro, kan en tenke det er irrasjonelt å ty til ulovlige politiske handlinger. Når en person har høye nivåer av ekstern politisk mestringstro, kan det virke mer hensiktsmessig å anta at de overlater ansvaret til de folkevalgte, og at en har tillit til at disse representantene utfører de handlingene en anser som viktig og nødvendig. En slik tolkning passer også bedre inn i en form for liberalt konkurransedemokrati, hvor borgerne i hovedsak stemmer ved valg, og slik omfordeler makten hos de folkevalgte.

Det hevdes likevel ikke her at det motsatte, altså lav ekstern politisk mestringstro stimulerer til ulovlige politiske handlinger alene, men at lavere nivåer kan være korrelert med ulovlige politiske handlinger. Det kan være viktig å påpeke at ukonvensjonelle deltakelseformer og marginaliserte grupper ikke trenger å være assosiert med hverandre. For eksempel så kategoriseres ikke klimaaktivister som en marginalisert gruppe, men marginaliserte grupper kan vise større tilbøyelighet for ulovlige politiske handlinger enn andre grupper.

Politisk mestringstro fostret ifølge Verba et al., (1995) ytterligere deltakelse, og dersom et individ opplever å delta i en bevegelse som «flytter det politiske spekteret», kan det være naturlig å anta at terskelen for å delta i lignende aktiviteter senere er lavere. Spesielt for det Amnå og Helander (2022) skildrer som den mer *selvrealiserende medborgeren*, som er mer aksjonsorientert og står for en mer utenfor-parlamentarisk form for politisk deltakelse kan dette være gjeldende. Dette i større grad sammenlignet med den *forpliktende medborgeren* som trolig setter sin lit mer til den formelle formen for politisk deltakelse. Dahl og Stattin (2015) konkluderte med lignende funn, hvor en betydelig andel politisk aktive unge finner de formelle politiske kanalene som utilstrekkelig, noe som kan føre de over til ulovlige politiske handlinger. Dette underbygger poenget til Sohl (2011) om at det er viktig å skille mellom intern- og ekstern politisk mestringstro. Spesielt når en undersøker ulovlige politiske handlinger viser dette seg å være relevant. Dette fordi retningen av den eksterne politiske mestringstroen, i kombinasjon med den interne sier noe om type aktivitet, eller type deltakelse. Det kan dermed se ut til at intern politisk mestringstro stimulerer til politisk deltakelse generelt, og at grad og retning av ekstern mestringstro påvirker form eller type deltakelse.

Resultatene fra denne studien peker i retning at ukonvensjonelle og ulovlige politiske aktiviteter er forbundet med lav ekstern politisk mestringstro. Andre studier som undersøker mer formelle former for deltakelse vil kanskje identifisere det motsatte. Det kan være rimelig å anta at høy grad av ekstern mestringstro, i kombinasjon med høy grad av intern mestringstro, heller fostret deltakelse i formelle former. Særlig ettersom en da har større tro på at politikerne gjør det som er nødvendig. Denne antagelsen kan derimot utfordres, og blir utfordret når en kontrollerer for tillit.

Enhetene i Ja- og Nei-gruppen har fordelt seg likt når det kommer til tillit til representative institusjoner. Dette oppleves som underlig. Dersom en vurderer tillit til representative institusjoner som en forlengelse av ekstern politisk mestringstro. Spørsmålene som måler ekstern politisk mestringstro omhandler mer konkret om politikerne ikke tar hensyn til folkets behov, eller at de har for mye makt, og tillit til representative institusjoner er mer grad av tillit til folkevalgte organer. En naturlig tanke ville vært at de som har lav ekstern politisk mestringstro også har lavere nivå av tillit til representative institusjoner, men slik arter det seg ikke. Studien til Ouattara og Steenvoorden (2023) har nærliggende funn, hvor de antok at tillit var teoretisk i samsvar med politisk mestringstro, og at det derfor kunne stimulere til politisk deltakelse. Deres funn var derimot at tillit ikke var forbundet med deltakelse, men at lav grad av tillit var forbundet med ukonvensjonell deltakelse.

Forskjeller gjør seg derimot gjeldende når en undersøker tillit til ordensinstitusjoner. Her er resultatene i retning av at de som viser tilbøyelighet, har lavere grad av tillit. Dette tolkes i retning av Daltons (2008) påstand, om at negative holdninger til systemet oppmuntrer til systemutfordrende aktiviteter. Studien til Stals et al., (2022) kom fram til samme resultat i ICCS-2016, hvor elever med lav tillit til ordensinstitusjoner viser større tilbøyelighet for ulovlige politiske handlinger. Dette peker i retning av et fenomen som ikke blir særlig undersøkt i denne studien, nettopp følelsen av å være marginalisert, utelatt eller vanskeligstilt i samfunnet. Dahl og Stattin (2015) vurderte et nærliggende fenomen, nemlig forhold til autoriteter. Gruppen som hadde gjennomført ulovlige politiske handlinger hadde et mer anstrengt forhold til autoriteter, og dette ble brukt som en forklaringsfaktor til handlingene. Slike faktorer i kombinasjon med opplysninger om enhetenes økonomiske ståsted bidratt med verdifull informasjon. Senere studier kunne vektlagt hvordan elevens sosiale og økonomiske posisjon forklarer tilbøyeligheten for ulovlige politiske handlinger. Det kunne vært av interesse om tilknytting til marginaliserte grupper i samfunnet slår ut på tilbøyeligheten. Ut fra de variablene som er benyttet i denne studien kan en derimot bare påpeke at det er en vesentlig forskjell i tillit til ordensinstitusjoner, og at dette samsvarer med tidligere forskning på fenomenet.

Hvorvidt lav grad av tillit henger sammen med ulovlige politiske handlinger grunnet skepsis til autoriteter, tidligere erfaringer med autoriteter eller om enheten kommer fra marginalisert områder som sliter med følelsen av undertrykkelse er ukjent. En betraktning kan uansett være at slike borgere inntar et perspektiv på demokrati som ligger nært en radikal tradisjon. Når en person vurderer ulovlige politiske handlinger, enten ved å delta i en sivil ulydighetsaksjon, eller ved å operere i det skjulte gjennom graffiti, burde en anta at de først har forsøkt å skape endring gjennom de formelle kanalene. Dersom dette ikke fungerer kan det peke mot en radikal demokratitradisjon, hvor det eksisterer uforenelige konflikter mellom grupper i samfunnet (Solhaug, 2021, s. 40). Ulovlige politiske handlinger blir da et verktøy for å *flytte* eller *påvirke* det politiske spekteret. Unge opererer i et demokratisk samfunn uten mulighet for å delta gjennom de formelle formene. Det vil dermed eksistere et motsetningsforhold, hvor handlinger som skal klare å *flytte* eller *påvirke* spekteret må være kraftige.

Ja- og Nei-gruppen fordelte sin tillit til medier og folk flest ganske ulikt. «Ja-gruppen» viser større grad av tillit til informasjonskanaler enn «Nei-gruppen». Medielandskapet er i stadig endring, og sosiale medier er en mer dynamisk arena for nyheter. Stitzlein (2022) peker på hvordan særlig unge er del av denne utviklingen, og hvor sosiale medier i større grad er en arena for deling av politisk dissens. Dette kan tenkes å være nærliggende de som viser tilbøyelighet for ulovlige politiske handlinger. Hvorvidt en vurderer høy grad av tillit til sosiale medier og folk flest som positivt eller negativt, avhenger om individene

som svarer har høy eller lav media literacy, altså evner i å kritisk vurdere informasjon i media.

Sosiale medier har ofte kommentarfelt under saker, om det er tweets, videoer eller andre formater. Noen kan svelge informasjonen ukritisk, mens andre trolig vil undersøke og faktasjekke informasjonen mer grundig. Kommentarfeltene vil ofte tilby leseren mye tilleggsinformasjon, hvor andre kommenterer og responderer på hverandres kommentarer. Resultatet av dette kan være at korrekt informasjon kommer frem, men hvor leseren selv må vurdere hva som er riktig blant et mangfold av innspill. Dette stiller høye krav til individets kritiske evner. Et annet perspektiv er at sosiale medier ikke er redaktørstyrte, og at informasjonen som deles derfor ikke blir faktakontrollert av personell med relevant kompetanse. Dette stiller enda høyere krav til leseren, ettersom de må filtrere informasjonen selvstendig. Uavhengig av hvilket perspektiv en inntar kan en stille spørsmål til om *fullstendig* tillit til sosiale medier og folk flest er forbundet med høye nivåer av media literacy. Dersom en er bevisst på det faktum at sosiale medier rommer alle slags innspill, vil det ikke være urimelig å påpeke at *fullstendig* grad av tillit er negativt, og lite forbundet med høy grad av media literacy.

Denne studien viser uansett at tilliten til sosiale medier og folk flest er høyere hos de som er villig til ulovlige politiske handlinger. Om dette i kombinasjon med lavere kunnskapsskår og høyere intern politisk mestringstro minner om en overvurdering av egne evner, eller om det peker i en mer alternativ form for politisk deltakelse er ikke sikkert. Førstnevnte kan sies å være en uheldig kombinasjon som minner om svakere evner til å filtrere informasjon kritisk og kunne anvende informasjonen en besitter fornuftig. I ytterste konsekvens kan en tenke at høy intern politisk mestringstro, i kombinasjon med høy tillit til sosiale medier og folk flest, og lav kunnskapsskår, fører til en overvurdering av egne evner til å forstå og påvirke politisk informasjon og politiske prosesser. Tidligere studier har i likhet med denne etablert en assosiasjon mellom høy grad av tillit til sosiale medier og folk flest, og til ulovlige politiske handlinger. Ut fra dette kan en anta at individer som engasjerer seg i ulovlige politiske handlinger, heller oppsøker alternative kanaler for politisk informasjon, gjerne utenfor det som regnes som tradisjonelle medier.

5.4 Rekruttering

Rainsford (2017) benytter rekruttering under CVM (Verba et al., 1995) for å skape en forståelse om individet blir «bedt om å delta». Denne inngangen inviterer til å undersøke enhetenes tilhørighet til miljøer, nettverk eller grupper. I tillegg poengterer Verba et al., (1995) viktigheten av spesifikke saker som stimulerer til engasjement og deltakelse. Denne studien har ikke undersøkt hvorvidt enhetene tilhører bestemte grupper, men har fokusert på en spesifikk sak. Klima og miljø har etablert seg som en sak som mobiliserer

borgere til ulovlige politiske handlinger, både gjennom organisasjoner, men også på egen hånd. Dette ble valgt ut ettersom unge de siste 10 årene har utmerket seg knyttet til aktivitet i kampen for klima og miljø.

Ingen av variablene som omhandler klima og miljø hadde betydelig forklaringskraft. Overraskende nok viste «Nei-gruppen» større bekymring for klima og miljø enn «Ja-gruppen». Dersom denne saken skulle vært en forklarende variabel for ulovlige politiske handlinger ville det vært logisk å tenke at de som er villig til å gjennomføre ulovlige politiske handlinger, også er mer bekymret, og har mer «klimaangst», sammenlignet med «Nei-gruppen». En bred majoritet av enhetene som deltok var derimot svært bekymret for framtiden grunnet saker som relaterte til klima og miljø. Dette gjør tolkningen av denne variabelen mer kompleks ettersom en ikke kan avvise om enhetene mobiliseres som følge av saken. Det en derimot kan identifisere er at unge generelt er svært bekymret knyttet til framtiden når det omhandler klima og miljø. En annen tolkning kan være at elevene som besitter høy grad av intern politisk mestringstro har troen på at en løsning vil presentere seg, og at de er mindre bekymret av den grunn. Dette utfordres derimot når en tar ekstern politisk mestringstro med i betraktningen, ettersom de har lite tro på at politikere vil gjennomføre det folket ber om.

«Ja-gruppen» viser noen sterkere tendenser til å gjennomføre såkalte medborgerhandlinger, når det gjelder klima og miljø. Dette minner om at de tar på seg rollen som den personlig ansvarlige medborgeren, noe som kan betraktes som en inngang til det å være en aktiv medborger. Det kan derimot tenkes å være lang avstand fra å boikotte enkelte produkter og ta andre bevisste valg når det kommer til forbruk, til å gjennomføre ulovlige politiske handlinger. Studien til Neergaard og Ravnø (2019), som inneholdte et utvalg som generelt var svært opptatt av klima og miljø viste at under 20% hadde deltatt i streiker og protester. Dette indikerer at selv innad i et aktivt og bevisst miljø er deltakelsesraten lav.

Innføringen av klima og miljø som en variabel, bidro med mindre forklaringskraft en antatt. CVM-modellen fremhever i tillegg viktigheten av tilhørighet til ulike grupper og miljøer når en undersøker politiske deltakelse. Det kunne av den grunn vært av interesse og inkludert elevenes gruppetilhørighet. Midlertidig blir dette vanskeligere og vanskeligere ettersom borgere i stadig mindre grad deltar organisatorisk, særlig unge borgere. Dette kan spores tilbake til overgangen til den mer *selvrealiserende medborgeren*, sammenlignet med den *forpliktende medborgeren*. Politisk aktivitet har blitt mer individualisert, hvor deltakelse foregår i mer alternative sfærer. I tillegg er elevene 14 og 15 år gammel, hvor få faktisk er en del av organisasjoner med politisk tilknytning. Likevel kunne gruppemarkører bidratt med å skape en forståelse knyttet til om ulovlige politiske handlinger er sterkere eller svakere assosiert med enkelte miljøer.

På dette viset kunne en identifisert om enkelte miljøer *ber om å delta* i ulovlige politiske handlinger.

6.0 Avslutning

Denne studien har undersøkt følgende problemstilling: «*Hvilke faktorer er assosiert med norske ungdommers potensielle vilje til å delta i ulovlige politiske handlinger*».

Utgangspunktet for undersøkelsen har vært basert på en vurdering at den potensielle tilbøyeligheten er drevet av et politisk motiv. Av den grunn har studien benyttet «Civic Voluntarism Model», og slik blitt undersøkt med variabler som gjennom teorien forklarer formell politisk deltakelse. Dette har lagt føringer for hvilken retning studien har tatt, og hvilke funn som har blitt avdekket.

Studien har vært drevet av en rekke forskningsspørsmål med tilhørende hypoteser. F1a pekte til sammenhengen mellom kunnskapsnivå om demokrati og samfunnsforhold og potensiell vilje til ulovlige politiske handlinger. Tilhørende hypotese antok at høyere grad av kunnskap ville være negativt assosiert med ulovlige politiske handlinger. Analysen støtter denne hypotesen, hvor det er etablert en sammenheng mellom lavere demokratisk kompetanse og ulovlige politiske handlinger. Dette illustreres først ved fordelingen av enheter i krysstabellene, hvor «Ja-gruppen» gjennomsnittlig har betydelige lavere kunnskapsskår sammenlignet med «Nei-gruppen». Dette vises også gjennom regresjonsanalysene, hvor den selvstendige «ressursanalysen» og den «oppsummerende regresjonsanalysen» viser at kunnskapsskår har sterkest forklaringskraft av alle inkluderte variabler, og er signifikant uavhengig av hvilke variabler en kontrollerer for. Det ser dermed ut til at nivå av demokratisk kompetanse kan gjøre utslag på hvilke metoder for politisk deltakelse elevene vurderer.

Det er etablert noen tendenser knyttet til mønster rundt foreldres utdanningsnivå og elevens egen utdanningsambisjon, og hvilken sammenheng dette har med ulovlige politiske handlinger. F1b, og tilhørende hypotese antar at elever med foreldre fra lavere utdanningsnivå er sterkere assosiert til ulovlige politiske handlinger enn de med foreldre fra høyere utdanningsnivå. Dette underbygges i liten grad. Det er noe større forskjeller i skolemotivasjon hos «Ja, og Nei-gruppen», enn det er forskjeller i foreldres utdanningsnivå. Disse faktorene mister derimot sin signifikans når en kontrollerer for kunnskapsnivå, og en kan derfor påpeke at de har mindre betydning.

Analysen har også avdekket at elevenes politiske egeninteresse ikke spiller noen signifikant rolle, men heller deres tanker om egne evner. F2a stilte spørsmålet om hvilken sammenheng politisk interesse og politisk mestringstro hadde til potensiell tilbøyelighet for ulovlige politiske handlinger. Tro på egne evner i kombinasjon med en manglende tro på at politikere og styringsmakter gjør det som er nødvendig, viser å være assosiert med potensiell tilbøyelighet for ulovlige politiske handlinger. Fordeling av tillit til ulike

institusjoner og organisasjoner skiller seg også mellom gruppene. Det som viser sterkest forklaringskraft er de elevene som viser høy tillit til sosiale medier og folk flest.

Til slutt viste de variabelen knyttet til klima og miljø mindre forklaringskraft enn forventet. Hensiktsmessig i senere studier kan være å undersøke andre engasjerende saker. Det kan også være interessant å undersøke de andre teoretiske inngangene til ulovlige politiske handlinger blant unge, nemlig ungdomsopprør og det å komme fra vanskeligstilte områder i samfunnet.

Dersom en vurderer analysen i sammenheng med oppdraget skolen besitter, kan en peke på viktigheten av kunnskap om demokrati og samfunn. Denne studien viser at kunnskap potensielt fører til ulike former for deltakelse. Det kan derfor være relevant for lærere som arbeider med demokrati og medborgerskap i skolen å vite hvilke områder som burde styrkes. Det burde også basert på denne innsikten vektlegges undervisning om fenomenet ulovlige politiske handlinger, og gi elevene innsikt i hvilke verktøy som kan benyttes før de tyr til denne formen for handlinger. Samtidig kan det være viktig å illustrere ulike eksempler, og forskjellige kontekster handlingene er begått i. Refleksjon knyttet til dette kan trolig bidra med en utvidelse av forståelsen for når slike handlinger har vært hensiktsmessig, og når de potensielt kunne vært unngått.

Litteraturliste

- Arce, M., & Rice, R. (2019). *Protest and Democracy*. University of Calgary Press.
- Amnå, E., Ekstrøm, M. & Stattin, H. (2016). *Ungdomars politiska utveckling: slutrapport från ett forskningsprogram*. Makadam.
- Amnå, E. & Helander, A. (2022). *Ungas organisering och politiska deltagande*. Forte. Hentet fra: <https://forte.se/app/uploads/2022/04/fort0074-rapport-ungas-politiska-engagemang-ta.pdf>
- Banksy. (2005). *Banksy Wall and Piece*. Century.
- Boulianne, S. & Ohme, J. (2022). Pathways to environmental activism in four countries: social media, environmental concern, and political efficacy. *Journal of youth studies*, 25 (6). s. 771-792. Hentet fra: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13676261.2021.2011845>
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: a social critique of the judgement of taste*. Routledge & Kegan Paul.
- Bæck, U, D, K. (2005). School as an arena for activating cultural capital. Understanding differences in parental involvement in school. *Nordisk pedagogisk*, Vol 25 (3), s. 217-228. Hentet fra: <https://www.idunn.no/doi/full/10.18261/ISSN1891-5949-2005-03-04>
- Berdinesen, H. (2022). Demokratisk medborgerskap i lys av danningslitteratur. I H. Berdinesen (Red.), *Demokrati og medborgerskap i skolen – teoretiske overveielser og didaktiske muligheter*. (s. 15–36). Dreyers forlag.
- Chenoweth, E. (2021). *Civil Resistance: What Everyone Needs to Know* (1. utg.). Oxford University Press, Incorporated.
- Dahl, V. (2014). The origins of adolescents' involvement in illegal political activities: a function of demographic background, political dissatisfaction, affective commitment, or political communication?. *Politics, Culture and Socialization*. 4 (2) s. 201-225. Hentet fra: <https://www.budrich-journals.de/index.php/pcs/article/view/1980>
- Dahl, V. & Stattin, H. (2015). Beyond the limits: involvement in illegal political activities. *European Political science review*, 8 (1), s. 125–145. Hentet fra: <https://www.cambridge.org/core/journals/european-political-science-review/article/beyond-the-limits-involvement-in-illegal-political-activities/0EF8D72D70509FF591B6DDB5F77DFEF7#article>
- Dalton, R. J. (2008a). Citizenship Norms and the Expansion of Political Participation. *Political studies*, 56 (1), s. 76-98. Hentet fra: <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1111/j.1467-9248.2007.00718.x>

- Dalton, R. J. (2008b). *The good citizen. How a Younger Generation is Reshaping American Politics*. CQ Press.
- della Porta, D. & Diani, M. (1999). *Social Movements: An Introduction*. Blackwell.
- Eidhof, B. & de Ruyter, D. (2022). Citizenship, self-efficacy and education: A conceptual review. *Theory and Research in Education*, 20 (1), s. 64–82. Hentet fra: <https://doi.org/10.1177/14778785221093313>
- Flanagin, A. J., Winter, S., & Metzger, M. J. (2020). Making sense of credibility in complex information environments: the role of message sidedness, information source, and thinking styles in credibility evaluation online. *Information, Communication & Society*, 23(7), s. 1038–1056. Hentet fra <https://doi.org/10.1080/1369118X.2018.1547411>
- Gavray, C., Fournier, B. & Born, M. (2012). Non-conventional/illegal political participation of male and female youths. *Human Affairs (Bratislava, Slovakia)*, 22 (3), s. 405–418. Hentet fra: <https://doi.org/10.2478/s13374-012-0033-0>
- Gil de Zúñiga, H., & Goyanes, M. (2023). Fueling civil disobedience in democracy: WhatsApp news use, political knowledge, and illegal political protest. *New Media & Society*, 25 (12), s. 3500–3520. Hentet fra: <https://doi.org/10.1177/14614448211047850>
- Hahn-Laudenberg, K. (2024). The Good Disobedient Citizen? Students' Perspectives on Good Citizenship in the International Civic and Citizenship Education study 2016. *Young* 32 (2). s. 180-202. Hentet fra: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/11033088231218851>
- Hooghe, M., & Marien, S. (2013). A comparative analysis of the relation between political trust and forms of political participation in Europe. *European Societies*, 15 (1), s. 131–152. Hentet fra: <https://doi.org/10.1080/14616696.2012.692807>
- Johannesen, A., Christoffersen, L. & Tufte, P. A. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (5. utg.). Abstrakt.
- Kahne, J. og Westheimer, J. (2006). The Limits of Political Efficacy: Educating Citizens for a Democratic Society. *Political Science and Politics*, 39 (2). s. 289-296. Hentet fra: <https://www.jstor.org/stable/20451737?sid=primo>
- Karlsen, U. D. (2001). Some Things Never Change: Youth and Occupational Preferences. *Acta Sociologica*, 44 (3), s. 243–255. Hentet fra: <https://doi.org/10.1080/000169901750528368>
- Kristoffersen, E. (2020). *Jegerånden – å lede i fred, krise og krig*. Gyldendal.
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen*. UDIR. Hentet 06.05.24, fra: <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/?lang=nob>
- Larsen, V. (Programleder). (2023, 21. August). Jonas Kittelsen [Audiopodkast]. I *Drivkraft*. NRK. Hentet fra:

https://radio.nrk.no/podkast/drivkraft/sesong/202308/l_495c2010-c84f-4d45-9c20-10c84f8d45a5

- Lello, E. & Bazzoli, N. (2023). Youth political participation and inequalities: comparing European countries and different repertoires of engagement. *De Europa*, 6 (2). <https://doi.org/10.13135/2611-853X/7368>
- Lenz, C. (2020). *Demokrati og medborgerskap i skolen*. Pedlex.
- Lidén, H., & Ødegård, G. (2002). *Ungt engasjement: ungdoms samfunnsengasjement og lokalpolitiske deltagelse* (Nova rapport 6/02). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. Hentet fra: https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/4834/3087_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Lysaker, O. (2022). Sivil ulydighet i økokrisen tid: En økosentrisk tilnærming. *Norsk filosofisk tidsskrift* 57 (3-4). s. 208-218. Hentet fra: <https://www.idunn.no/doi/10.18261/nft.57.3-4.10>
- Mathé, N, E, H. (2021). Samfunnsfag og unges politiske engasjement. I S. F. Erdal, L. Granlund & E. Ryen (Red.), *Samfunnsfagdidaktikk*. (s. 191-205) Universitetsforlaget.
- Mattheis, N. (2022). Unruly kids? Conceptualizing and defending youth disobedience. *European Journal of Political Theory*, 21 (3), s. 466–490. Hentet fra: <https://doi.org/10.1177/1474885120918371>
- Neergaard, I. M., & Ravnbøl, K. (2019). *Nordic Youth As Sustainable Changemakers : In the transition to sustainable consumption and production*. Nordisk Ministerråd <https://doi.org/10.6027/NO2019-027>
- Ouattara, E., & Steenvoorden, E. (2023). The Elusive Effect of Political Trust on Participation: Participatory Resource or (Dis)incentive? *Political Studies*. <https://doi.org/10.1177/00323217231194820>
- Orlich, A. I. & Wichstad, E. (2024, 25. april). Risikerer fengsel for Monolitten-tilgrising – får støtte fra FN-nestor. NRK. <https://www.nrk.no/norge/risikerer-fengsel-for-monolitten-tilgrising--far-stotte-fra-fn-nestor-1.16856408>
- Peterson, A. (2001), *Contemporary Political Protest: Essays on Political Militancy*. Ashgate Publishing Ltd.
- Pettersen, A. R & Sjøen, M (2023). Medborgerskap som agonistisk pluralisme. I H. Berdinesen (Red.), *Demokrati og medborgerskap i skolen – teoretiske overveielser og didaktiske muligheter*. (s. 79–102). Dreyers forlag.
- Putnam, R. D. (2001). *Bowling alone : the collapse and revival of american community*. Simon & Schuster.
- Rainsford, E. (2017). Exploring youth political activism in the united kingdom: what makes young people politically active in different organisations? *British Journal of*

- Politics & international Relations*, 19 (4), s. 790-806. Hentet fra:
<https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1369148117728666>
- Ringdal. (2013). *Enhet og mangfold: samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode* (3. utg.). Fagbokforlaget.
- Rose, Lawrence, E. (2014) Medborgerskap i endring? Folks syn på borgerdyder. I H. Baldersheim & Ø. Østerud (Red.), *Det norske demokratiet i det 21. århundre* (s. 224 – 243). Fagbokforlaget.
- Ryen, E. (2019) Nyheter og kritisk tenkning i samfunnsfag. I M. Ferrer og A. Wetlesen (Red.), *Kritisk tenkning i samfunnsfag*. (s. 69 – 85). Universitetsforlaget.
- Scheuerman, W. E. (2022. 16. november). I *Encyclopedia of the Philosophy of Law and Social Philosophy*. Hentet fra:
https://link.springer.com/referenceworkentry/10.1007/978-94-007-6730-0_1075-1#citeas
- Schulz, W., Fraillon, J., Losito, B., Agrusti, G., Ainley, J., Damiani, V., & Friedman, T. (2023). *IEA International Civic and Citizenship Education Study 2022 Assessment Framework* (1. utg.). Springer Nature. Hentet fra: <https://doi.org/10.1007/978-3-031-20113-4>
- Shehata, A., & Amnå, E. (2019). The Development of Political Interest Among Adolescents: A Communication Mediation Approach Using Five Waves of Panel Data. *Communication Research*, 46 (8), s. 1055–1077. Hentet fra:
<https://doi.org/10.1177/0093650217714360>
- Sletvold, L. (2014). Fortellinger om varslere – betydningen av sivilt mot og sivil ulydighet for demokratiet. I J. Madsen & H. Biseth (Red.), *Må vi snakke om demokrati? Om demokratisk praksis i skolen* (s. 168-184). Universitetsforlaget.
- Sohl, S. (2011). Pathways to political efficacy – Theoretical considerations and empirical illustrations on youths' acquisition of political efficacy. I *Politics, Culture and Socialization*, 2 (4), s. 389-414.
- Solhaug, T. (2006). Knowledge and Self-Efficacy as Predictors of Political Participation and Civic Attitudes: With Relevance for Educational Practice. *Policy Futures in Education*, 4 (3), s. 265–278. Hentet fra:
<https://doi.org/10.2304/pfie.2006.4.3.265>
- Solhaug, T. & Børhaug, K. (2012). *Skolen i demokratiet - demokratiet i skolen*. (1. utg.). Universitetsforl.
- Solhaug, T. (2021). *Skolen i demokratiet – demokratiet i skolen*. (2. utg.). Universitetsforlaget.
- Solvang, F. (Programleder). (2022). *Debatten* [TV-program]. NRK.
<https://tv.nrk.no/serie/debatten/202211/NNFA51112422/avspiller>
- Stals, L., Isac, M. M. & Claes, E. (2022). Political Trust in Early Adolescence and Its Association with Intended Political Participation: A cross-sectional Study Situated

- in Flanders. *Young* 30 (4). s. 377-399. Hentet fra:
<https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/11033088221077033>
- Stitzlein, S, M. (2022). Political dissent and citizenship education during times of populism and youth activism. *Theory and Research in Education*, 20 (3), s. 217-236. Hentet fra: <https://doi.org/10.1177/14778785221134235>
- Stray, J. H. (2009). *Demokratisk medborgerskap i norsk skole? En kritisk analyse*. [Doktorgradsavhandling] Pedagogisk Forskningsinstitutt, Universitetet i Oslo. Hentet fra:
<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/30460/AvhandlingJHStray.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Stray, J. H. (2011). *Demokrati på timeplanen*. Fagbokforlaget
- Storstad, O., Caspersen, J. & Wendelborg, C. (2023). *Ett steg fram og to tilbake: Demokratiforståelse, holdninger og deltakelse blant norske ungdomsskoleelever*. NTNU samfunnsforskning.
- Strømsnes, K. (2003). *Folkets makt: medborgerskap, demokrati, deltakelse*. Gyldendal akademisk.
- Utdanningsdirektoratet. (2023. 28. november). *Den internasjonale studien ICCS*. UDIR. Hentet 06.05.24, fra: <https://www.udir.no/tall-og-forskning/internasjonale-studier/iccs/>
- Verba, S., Schlozman, K. L., & Brady, H. E. (1995). *Voice and equality: civic voluntarism in American politics*. Harvard University Press.
- Weiss, J. (2020). What Is youth political participation? Literature review on youth political participation and political attitudes. *Frontiers in Political Science*, 2 (1), s. 1–13. Hentet fra: <https://doi.org/10.3389/fpos.2020.00001>
- Westheimer, J. & Kahne, J. (2004). What kind of citizen? The politics of educating for democracy. *American Educational Research Journal*, 41 (2), s. 237-269. Hentet fra: <https://doi.org/10.3102/00028312041002237>
- White, R.D. (2007). Paradoxes of youth participation: political activism and youth disenchantment. I L.J. Saha, M. Print og K. Edwards (Red.), *Youth and Political Participation*, (s. 65-78). Sense Publishers.

Vedlegg 1 – Faktoranalyser

Intern politisk mestringstro: «Hvor godt tror du at du ville mestre følgende aktiviteter?»

Faktoranalyse (rotated component matrix)	Faktor 1
Å diskutere for ditt syn på et kontroversielt samfunnsspørsmål eller politisk spørsmål.	,797
Å stille opp som kandidat til klasseråd eller elevråd.	,826
Å organisere en gruppe elever for å få til forandringer på skolen.	,815
Å følge med på en debatt om et spørsmål det er stor uenighet om.	,837
Å skrive et leserbrev eller e-post til en avis, hvor du gjør rede for ditt syn på et aktuelt spørsmål.	,798
Å holde en presentasjon foran elevene i gruppen eller klassen din om et samfunnsspørsmål eller politisk spørsmål.	,807
Vurdere troverdigheten til informasjon om politiske eller sosiale problemet	,803

Ekstern politisk mestringstro: «I hvilken grad er du enig med følgende uttalelser om politiske ledere, representanter for Stortinget og politiske beslutningstakere i Norge?»

Faktoranalyse (rotated component matrix)	Faktor 1	Faktor 2
Det politiske systemet i Norge fungerer bra	,767	-,074
Representanter på Stortinget bryr seg ikke nok om vanlige folks ønsker	-,057	,782
Politiske avgjørelser bør oftere bygge på råd fra forskere	,444	,491
Representanter på Stortinget er gode til å ta hensyn til det ungdommer er opptatt av	,691	,105
Politiske ledere har for mye makt, sammenlignet med vanlige folk	-,020	,766
Representanter på Stortinget er gode til å ta hensyn til folks interesser og behov	,796	,004
Et demokrati kan ha noen problemer, men det er likevel den beste formen for styring av Norge.	,611	,041
Representanter på Stortinget glemmer vanligvis ønskene til de som stemte på dem.	,022	,771
Representanter på Stortinget behandler alle mennesker i samfunnet rettferdig	,746	-,024

Tillit: «Hvor mye stoler du på hver av gruppene, institusjonene og informasjonskildene nedenfor?»

Faktoranalyse (rotated component matrix)	Faktor 1	Faktor 2
Den norske regjeringen	,800	,197
Kommune- eller bystyret der du bor	,733	,264
Rettsvesenet	,800	,191
Politiet	,757	,105
Politiske partier	,654	,359
Stortinget	,799	,235
Tradisjonelle medier (TV, aviser, radio)	,374	,664
Sosiale medier (for eksempel TikTok, Snapchat, Youtube)	-,061	,839

Forsvaret	,710	,106
Forskere	,654	,170
Lærerne dine	,566	,420
Skoler generelt	,555	,488
Folk flest	,265	,705

Opplevd trussel: «I hvilken grad tror du de følgende problemene er en trussel mot verdens fremtid?»

Faktoranalyse (rotated component matrix)	Faktor 1	Faktor 2
Forurensning	,168	,872
Voldelige konflikter	,569	,412
Fattigdom	,523	,529
Klimaendringer	,205	,882
Arbeidsledighet	,656	,317
Overbefolkning	,557	,356
Smittsomme sykdommer (f.eks svineinfluensa, COVID 19/Korona)	,759	,107
Terrorisme	,808	,116
Globale finanskriser	,689	,329
Tap av biologisk mangfold, utryddelse av arter	,438	,603
Vannmangel	,568	,398

Forbrukermedborgerskap: «De siste årene har det blitt mer og mer vanlig at folk uttrykker sin politiske holdning ved å velge å kjøpe eller å ikke kjøpe visse produkter. I løpet av de siste 12 månedene, hvor ofte har du gjort eller bedt dine foreldre eller foresatte om å gjøre disse tingene?»

Faktoranalyse (rotated component matrix)	Faktor 1
Unnlatt å kjøpe varer produsert av bedrifter som bruker barnearbeid	,852
Unnlatt å kjøpe varer hvis produksjonen påvirker miljøet negativt	,904
Unnlatt å kjøpe varer produsert av en bedrift som ikke tar hensyn til de ansattes sosiale rettigheter	,896
Bare kjøpt varer som kan gjenvinnes etterpå	,845
Kjøpt miljøvennlige varer	,821

